

The MILSTEIN EDITION

נכאים ראשונים עם ליקוטי ש"ס ומדרשי התנאים

**the EARLY PROPHETS
WITH THE
TEACHINGS OF THE TALMUD**

FROM TALMUD BAVLI AND YERUSHALMI
AND SELECTED MIDRASHIM

יהושע + שופטים
JOSHUA + JUDGES

SAMPLE DOWNLOAD – HAFTARAS BEHALACH

ARTSCROLL

עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם.
The crown of elders is grandchildren, and the glory of children is their parents (Mishlei 17:6).

*W*ith boundless love, gratitude, and admiration,
we dedicate this volume in honor of our father and grandfather

Monroe Milstein

ה' מי יגור באלהלך ... הולך תמים ופועל צדק, ודבר אמת בלבבו.
לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה.
Hashem, who may sojourn in Your tent? ... one who does what is right and speaks the truth from his heart, who has no slander on his tongue, who has done his fellow no evil (Tehillim 15:1-3).

To the world, he is a phenomenally successful and innovative entrepreneur — in his industry he was known as “Mr. Coat” —
and he is a model of integrity and ethical conduct.

In his high school yearbook, he said his ambition is to be a philanthropist.
He succeeded brilliantly and inspired his descendants to follow suit.
To us, he is our loving, generous, devoted, concerned Poppy,
and we pray that he will be with us until 120 and beyond.

Fondly and gratefully, we pay tribute to his wife **Judy**,
whose loyalty, wisdom, and love make his life a joy.

*W*ith enduring love, we honor the memory of our mother and grandmother
Henrietta Milstein ע"ה

אשחת חיל מי ימצא ... תנו לה מפרי ידה ויהלוה בשעריהם מעשיה.
An accomplished woman who can find? ... Give her the fruit of her hands; and let her be praised at the gates by her very own deeds (Mishlei 31:10, 31).

She was a righteous *eishes chayil*, who made our home
a sanctuary of kindness, generosity, and concern for others.

The Milstein Family

MILSTEIN EDITION OF THE EARLY PROPHETS WITH THE TEACHINGS OF THE TALMUD

---

is lovingly dedicated by

Asher David and Michal Milstein

Naomi Ruth   Maya Sarah

in memory of their grandparents

Rabbi Elazar Kahanow ז"ל

הగאון רבי אלעזר בן הגאון ר' אורי מאיר הכהן זצוק"ל

Henrietta Milstein ע"ה

מרת הינדא בת אברהם הלוי ע"ה

Yizchak Janizade ז"ל

צחיק בן יחזקאל ז"ל

and their brother

Betzalel Binyamin Milstein ז"ל

הילד בצלאל בנימין ז"ל ב"ר אליעזר פסח שליט"א

their great-uncles

ז"ל Aaron Kahan — אהרן בן הגאון ר' אורי מאיר הכהן ז"ל

ז"ל Yankel Basch — יעקב בן יהושע ז"ל

and their great-aunt

ע"ה Hanka Kozlovsky — הנקא בת הגאון ר' אורי מאיר הכהן ע"ה

and in memory of their close friend and mentor

ז"ל Rabbi Meir Zlotowitz — הרב מאיר יעקב בן הגאון הרב אהרן ז"ל

And in honor of their parents

Lazer and Ziporah Milstein שיחי"

Yossef and Farah Tadmor שיחי"

their grandparents

Monroe and Judy Milstein שיחי"

Rebbetzin Rochel Kahanow שיחי"

and in tribute to

Rabbi Jeff and Peninah Seidel,

Rabbi Efraim and Freida Weingot,

and Rabbi Ezriel and Yaffa Munk

Introduction

THE TORAH CONSISTS OF TWO INTEGRATED PARTS — תורת שבעל פה, the Written Law (the Chumash and Books of Scripture), and תורת שבעל פה, the Oral Law, which explains and expounds the Written Torah and contains the broad corpus of Torah law, and was to be transmitted verbally from teacher to student.

Indeed, when the Written Torah summarizes what Moshe was given at Sinai, we are told: אלה החקים והמצוות אשר נתן לך בניו ובין בני ישראל בבר סיני ביד משה, *These are the decrees, the ordinances, and the teachings — the Torahs — that Hashem gave, between Himself and the Children of Israel, at Mount Sinai, through Moshe* (*Vayikra 26:46*). The use of the plural word תורה, *Torahs*, indicates that two Torahs were actually given to the Jewish people — one written and one oral — and the two together comprise the laws, nuances, and explanations that were given to Moshe at Sinai (*Toras Kohanim to Parashas Bechukosai 8:13*).

With time, the Sages saw that it was necessary to commit portions of the Oral Law to writing in the form of the Mishnah and, later, the Talmud Bavli and Yerushalmi, while many other teachings were compiled in Baraisos and Midrashim. These works record the laws, oral traditions, halachic and ethical derivations, moral teachings, observations, and insights into the Written Torah, as well as the discussions of the Sages, including even opinions that were reversed or rejected.

The words of the Torah are compared to a hammer that shatters a rock (*Yirmiyah 23:29*); just as a hammer shatters a rock into many particles, so too one phrase may yield many, sometimes varying or even conflicting, teachings (*Sanhedrin 34a*). Although the halachah will follow only one opinion, every lesson in the Talmud is Torah, “the word of the Living God” (*Eruvin 13b*). Additionally, the Agadic (non-halachic) teachings are also Torah (see, e.g., *Megillah 15b; Gittin 6b*).

The Rabbinic method of analysis — discussion, debate, and clarification — is often complex. Rather than literally translating these teachings, we have adapted them, presenting the essence of each one in a narrative way, using simple-to-understand language.

Because this work is structured based on the Navi text, we cite only comments and expositions that relate to the specific *pasuk*. There are frequently dissenting opinions based on other *pesukim*, so the inclusion of a citation does not mean that

it is the only opinion, that it reflects the conclusion of the discussion, nor that it presents the practical halachah. We strongly encourage the reader to refer to the original sources and their accompanying commentaries.

It is our hope that this work will enhance the readers' appreciation of the precision and depth of the Written Torah, as well as provide a better understanding of how the teachings of the Sages draw on the Written Torah.

The Hebrew collection of these Talmudic teachings originally appeared as *Likkutei Shas U'Midreshei HaTannaim* in the THE CZUKER EDITION MIKRA'OS GEDOLOS. We acknowledge the outstanding work of **RABBI YISROEL LONDINSKI** and **RABBI YAakov Aryeh Londinski** in compiling *Likkutei Bavli VeYerushalmi*.

As a general rule, citations from the Mishnah and Talmud follow the explanation of each passage as it is presented in THE SCHOTTENSTEIN EDITIONS OF TALMUD BAVLI, TALMUD YERUSHALMI, and MISHNAH ELUCIDATED. We are most grateful to the writers and editors of those monumental works.

ספר שופטים

Shoftim/Judges

A NOTE TO READERS:

- ❑ The citations reflect statements made in the Talmud, but frequently do not represent the Gemara's conclusion or the final halachah. Thus, the citations can in no way be relied upon in practice.
- ❑ In addition to halachic discussions, this work includes the Aggadic — non-halachic — teachings and observations of the Sages. Many of these apparently esoteric statements and narratives conceal deeper meanings and moral lessons. Although we have presented the teachings, a full explanation of these citations is beyond the scope of this work.

ד' רוכבורה אתה וביתך אמרת לפידות
היא רגנא ית ישראל בערנא ההייא: והיא
יתבה בקרתא בעטרות רבונה מתרנסא
מן דיליה לה דקלין ביריחו פרטין ברמתא
ויתין עברון משח בבקעתה בית שקנא בית
אל עפר חור בטור מלכא וסלקן למותה בני
ישראל לדינא: ושלחת וקרת לברך בר
אבניום מקרש דבית נפתלי ואנורת ליה
חולא פקד יי אללה דישראל אוניל תמנגד

ד וְדֹבָרֶה אֲשֶׁר נִבְיאָה אֲשֶׁר לְפִידּוֹת הֵיא
שְׁפֵטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בַּעַת הַחֵיא: הַוְהֵיא יוֹשֵׁב
מִחְתָּאֵר דָּבָרָה בֵּין הַרְמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּהָר
אַפְּרִים וַיַּעֲלוּ אֲלֵיכָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּט: וַתַּשְׁלַח
וַתִּקְרָא לְבָרֶךְ בָּנֵי אֲבִינּוּם מִקְדָּשׁ נִפְתָּלֵי וַתֹּאמֶר
אֲלֵינוּ הַלְאַ-צֹּוה | יְהוָה אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לְךָ וַיָּשֶׁבֶת

הפטרת שלח: אשכזבם ד-ה לא; ספרדים מתחילה ה-א

רדי

לא, ג), כי היו ביעור ההורא מגדלים חזיקם, וישבו בהם [ג': מגדלים חזיקם שבנון] הבנאים הנשארים. ותרגם יונתן בחרשת הגויים, "ברכתי עמייא" (ד) לפירות. אמרו (אליהו רבבה), שההורא ברק בן אבינועם, נקראת אשת לפירות ברקן ולפירות קרובים בענן, ובמזרען (מנילה ו). נקראת אשת לפירות ברקן שפיקתה עוזה פתילות למקש: **שפטה**. فعل עבר מבניין פועל הדומה לזרועב, וזה בינוי מן תקל בקהל אוקלה קש' (וילב, כ: ה) מאר. כמו פקח, ותרגם יונתן פסיק בון, וזהיא תבה בקרפא וגוי". ניש לפרש דרך השפט שטנה לה בית תחת תפיר אחד. [וכדרש, אמרו רובוטינו זיל (מנילה י'): מאין שנא מתח הקמר, מהם אמרו מושם יחו, וממהם אמרו מה תפיר זה אין לו אלא לב אחד, אך ישראל שבאותו הדור כחוועה, כי בבר זכרה ואמר והיא, בצענו כי עלייך נאמר, וכבר אמר ז נ' (כראשית ו, ט) ווילו: וקיי עולים אלליך מעצנו לך בזואה לעציה (ו) ותשלח. אם היהת אשתו, היהת פרושה לא ל-הzbואה אשר דבר ה: **הלא** צעה. אין תחולת הנדרבים, אלא אמרה להם מן הצורה, וכן **"הלווא שמעת בתוי"** (רות ב. ח). וכן כי בידנו סם כן קמללה הוואת לחוק, אדים שמתרה בחבריו ומהויר אומור: **הלא צויג**, (ד) שאמר לנדרען, וכן **"הלווא כי משחר הח"** (שםואלא, א): **ומשכתה**.

(ד) אשות לפידות. כךימה מז'ס פטילוס למקרא (מגילת י'): (ה) תחנה דבורה בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים, לפ' פרגומו כל יונן יס' גלמוד כליה מקרת זו בסמכתמו, ולון הלו' טמי מוקס' יט' בטה, להן מדרני טלה טבילה קיינה, וכן קפנומות קלה פ' בטה, וזה יקננת בעיטה, טמנות ממה: תחת תפו. קמליס קו' לא' ביליכון, וככלמים ברמה, וויקיס' פקעתם צו' לא' שאותה מוקס' דמן, ו'עפר חיל' קסר' הפליס' צטול מלכלה'. חומר חלי' פ' מוכריין חוסך לוייני חלץ, ו'ט' פוטרין' עפר צער' נדה' צעל', כמה' דס' סק' גונן מודע קטע נ: (ו) הלא צזה. בצל' מעה' צי' סקלנס פטיליס' (ודברים כ, ז, קך' גנ'ו'ס צמ'קילט' וממסכת פסחא פרשא י': אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשימים]. ומה שאנו דבורה, והוא ייח' "זיה", "דבורה", לרוב חזרעה, כי כן משפט תלשון, כמו "אליה תולדה" כי היא הרה שופטת את ישראל בנים הקם ונבואהה הקהה למנה פ' מעת התנבאותה וישבה לה תחת התומר, ועמה שלחה לו, לקראו לו לא ל' דברים אחרים קודמים לה, והכתב אחו תכלית הדברים מה שזיה א' כל הארץ" (יהושע ב, ד) שאמרו שני המרגלים, כמו שפירישנו. ואנו אמרתי לך הוזר לך והשמיר שלא תתרשל בךבר וכו' קלא' שלחותיך" (כ) המשווה ישאל וההפכת בברבר עיר שהבראים בדור תבור ב-

מצודת ציון

(1) מדרש נפתלי. שם מקומ בונחלה נפהלי:

ח) תחת תמר. לכל תתייחר עם האנשים הכאים אליה למשפט, קבועה לומר ומזכיר יממה בורחה בו ברמה וננו; ויטלו אליו. אל המוקום הנהו.

(ד) אשת לפידות. רצחה לומרה, אשת חיל ויריה במעשיה קלפידי אש, והוא ענין מליצה ובאשר לאמרו כבירות: היא שפטה. בעבור שהיתה נביואה ו/orיה במעשיה בא לה הטעלה הזאת להיות שופטת את ישראל שיעוריה הוכח אלינו מהר ונאיינו מכך ייחוץ בברוכה בין הברמה וכו'.

Hashem fulfilled this pledge during the times of Sisera. Whereas Pharaoh had brought along 600 of his best chariots, Sisera brought 900 iron chariots. Hashem caused Sisera's soldiers to drown in the Kishon Brook, which then swept them into the sea³ (*Pesachim* 118b).

Devorah Chanah Avigavil Chulda and Esther

We know that Devorah was a prophetess from our *pasuk*. Why is she called the “wife of Lapidos”?

Lapid means "torch." The word *Lapidos* here is actually a reference to Devorah herself, because she would make wicks for the Menorah in the *Mishkan*⁴ (*Megillah* 14a).

4. — וְדִבּוֹרָה אֲשֶׁר נָبִיאָה אֱשֶׁר לְפִידּוֹת. *Devorah was a prophetess, the wife of Lapidos.*

© The Wick Maker

רדרורה אשה נביאה אשת לפידות. שבע נביאות מאן ויבחו? שרה, מרם, דבורה, חנוך, אביגיל, חולדה, ואסתר... דבורה, דרביב' ורוברה אשא בביאה אשת לפידות". מאי "אשת לפידות"? שציתה עושה פתולוון למתקדש (מילול ד':)

፭ Choice Seating
והיא יושבת תחת תmor. מיי שונא תחת תומר? אמר רבוי שבקעון בן אבשלהם, ממשום יהוד. דבר אחר: מוח תמר ויה אין לו אלא לב אחד, אף ישראלי שבקאותו הדור לא היה להם אלא לב אחד לאבין שבשים (מיילה ד):

Who were the seven prophetesses? Sarah, Miriam,

³ Below, 5:21. ⁴ See Schottenstein Edition, note 37.

Reproduced with permission of the copyright holders, ArtScroll / Mesorah Publications, Ltd.

Canaani oppression: Yavin and Sisera   ⁴*Devorah was a prophetess, the wife of Lapidos; she judged Israel at that time.*
⁵*She would sit under the palm tree of Devorah, between Ramah and Beis-el on Mount Ephraim, and the Children of Israel would go up to her for judgment.* ⁶*She sent and summoned Barak, son of Avinoam of Kedesh-naftali and said to him, “Behold, HASHEM, the God of Israel, has commanded, ‘Go and convince [the people to go]*

Why did Devorah choose to sit specifically under a palm tree?

One opinion is that she wanted to ensure that there would be no transgression of *yichud* (seclusion with a member of the opposite gender) when men would seek her counsel. Since the branches of a palm tree are very high from the ground, she and her visitors would be plainly visible to everyone.

Another opinion is that just as a palm tree has only one heart,⁵ the hearts of the people of Devorah's generation were directed only toward their Father in Heaven (*Megillah* 14a).

¶ Moshe's Vision

וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תְּחִתַּת הַמֶּרֶךְ וּמִנֵּן לְכָל הַבְּקָשׁוֹת בְּלֹן שְׁבַקֵּשׁ מֵשָׁה שֶׁחָרָאָה
 הַקְּדוּשָׁ בָּרוּךְ הוּא... וַיֹּאמֶר שֶׁחָרָאָה לוֹ לְבָרָורה? שְׁגָאָמָר (ברברים לד, ג) “עִיר
 הַתְּמִרְמִים עַד צָעֵר,” וְלֹהֲלֹן הוּא אָוֹמֵר “וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תְּחִתַּת
 תְּפִיר רַבְּרוֹה” (מכילתא פרשת עמלק ב):

When Hashem told Moshe Rabbeinu that he would not enter Eretz Yisrael, Moshe begged to be allowed to enter — whether alive, even as an ordinary member of *Klal Yisrael*, not their leader, or even after after his death — but Hashem said no. Moshe then asked to see Eretz Yisrael, and Hashem showed him not only Eretz Yisrael, but the entire future of *Klal Yisrael* in Eretz Yisrael. This is hinted to at the end of the Torah.

A *pasuk* mentions that Hashem showed Moshe *Ir Ha-Temarim*, the City of Date Palms.⁶ This refers to Devorah, who would sit under a palm tree (*Mechilta DeRabbi Shimon ben Yochai, Parashas Amalek* 2).

6. וַיְשַׁלַּח וַתִּקְרָא לְבָרָךְ בֶּן אֲבִינָעַם מִקְרָשׁ נְפָתְלִי — She sent and summoned Barak, son of Avinoam of Kedesh-naftali.

¶ Unseemly

וַיְשַׁלַּח וַתִּקְרָא לְבָרָךְ בֶּן אֲבִינָעַם. אָמַר רַב נַחַמְןָן: לֹא יָאָה יְהִרּוֹתָא
 לְבָשָׁה. פְּרִתָּה גְּשִׁי יְהִרּוֹן כָּוֹזִין וְסָנִין שְׁמִינִיה, חֲדָא שְׁמָה וְיְבוּרָה, וְחֲדָא
 שְׁמָה בְּרֻבּוֹשְׁתָא, וּבְוֹרְתָא בְּתִיב בָּה “וַיְשַׁלַּח וַתִּקְרָא לְבָרָךְ בֶּן
 לֹא אָוֹלָה לְנַבְּיה, בְּרֻבּוֹשְׁתָא בְּתִיב בָּה (מליכיטב כב, טו) “אָמָרוּ לְאִישׁ:
 וְלֹא אָמָרָה: אָמָרוּ לְפָלָק (מגילה ה:)”:

It is especially unpleasant for women to be haughty.⁷ Two women who became prominent, Devorah and Chuldah, did not treat honored leaders with proper respect.

Our *pasuk* tells us that Devorah summoned Barak to her,

rather than going to speak to him, and a *pasuk*⁸ relates that in sending a message to Yoshiyah, Chuldah told the messengers, *tell the man* (לְאִישׁ), rather than *tell the king* (לְמֶלֶךְ). This happened even though the names of these women were those of unpleasant creatures,⁹ which should have provided them with an extra degree of humility (*Megillah* 14b).

¶ Seeing the Future

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרָךְ בֶּן אֲבִינָעַם. וְמִنּוּן לְכָל הַבְּקָשׁוֹת בְּלֹן שְׁבַקֵּשׁ
 מֵשָׁה שֶׁחָרָאָה הַקְּדוּשָׁ בָּרוּךְ הוּא... וְמִנּוּן שֶׁחָרָאָה לְבָרָורה? שְׁגָאָמָר
 (דברים לד, ג) “עִיר הַתְּמִרְמִים עַד צָעֵר,” וְלֹהֲלֹן הוּא אָוֹמֵר “וְהִיא יוֹשֶׁבֶת
 תְּחִתַּת הַמֶּרֶךְ דָּבָרָה” (מכילתא פרשת עמלק ב):

When Hashem told Moshe Rabbeinu that he would not enter Eretz Yisrael, Moshe begged to be allowed to enter — whether alive, even as an ordinary member of *Klal Yisrael*, not their leader, or even after after his death — but Hashem said no. Moshe then asked to see Eretz Yisrael, and Hashem showed him not only Eretz Yisrael, but the entire future of *Klal Yisrael* in Eretz Yisrael. This is hinted to at the end of the Torah.

A *pasuk* there says that Hashem showed Moshe *all of the land of Naftali*.¹⁰ This hints that Hashem showed Moshe the generation of Barak, who, our *pasuk* says, was of *Kedesh-naftali* (*Mechilta, Parashas Amalek* 2).

¶ The Merit that Begat Miracles

וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרָךְ בֶּן אֲבִינָעַם. בא ולמד ששבש שעשעה הקראות
 בָּרוּךְ הוּא נְסִים עַל יְיִינִי שְׁבַט יְהוּדָה וּבְנָמִין עַל קִים, בָּרָע שְׁחָה לְהַסְמִים
 לִיְשָׂרָאֵל נְסִים עַל יְיִשְׁרָאֵל וּבְנָמִין וּבְפָקָדִי עַל יְיִשְׁרָאֵר, שְׁגָאָמָר
 יוֹתְשַׁלַּח וַתִּקְרָא לְבָרָךְ בֶּן אֲבִינָעַם מִקְרָשׁ נְפָתְלִי וְתֹאמֶר אֶלְיוֹן הַלְּא צָעוֹה
 הַאֲלֹהִי יְשָׁרָאֵל לְךָ וּמְשַׁכֵּת בָּהּ גָּבוֹר וְלְקָחוֹת עַמְקָר עַשְׂרָה אֲלָפִים אִישׁ
 מַבְנִי נְפָתְלִי מוּבָנִי זְבָלוּן, וְאָמָר (להלן טיקו) “וַיַּקְשְׁבַתִּי אֶלְיָהּ אֶל נְחַלָּה
 קִישׁוֹן אֶת סִיסְרָא שֶׁר צָבָא בִּזְנִין” (מכילתא בשלוח ה):

Just as Hashem performed miracles through the tribes of Yehudah and Binyamin at the Sea of Reeds,¹¹ He performed miracles through the leaders of tribes of Zevulun and Naftali, under Devorah. The forces that waged war against Sisera came from those two tribes, as our *pasuk* states: *She sent and summoned Barak, son of Avinoam of Kedesh-Naftali, and said to him, “Behold, Hashem, the God of Israel, has commanded, ‘Go and convince [the people to go] toward Mount Tavor, and take with you ten thousand men from the children of Naftali and from the children of Zevulun.’”*¹²

5. The sap of a palm tree rises only through the trunk; see Schottenstein Edition, note 47. 6. *Devarim* 34:3. 7. See Schottenstein Edition, note 38. 8. *Il Melachim* 22:15. 9. *Devorah* is a bee, and *chuldah* is a weasel. This explanation is based on *Maharsha*. 10. *Ibid.*, *pasuk* 2. 11. *Sotah* 37a and *Mechilta* here explain that when *Bnei Yisrael* stood at the Yam Suf, the leaders of the tribes of Yehudah and Binyamin vied over being the first ones to plunge into the Sea. Since the Sea split only when someone actually entered up to his nose (*Midrash Zuta, Shir HaShirim* 2:1), the miracle is considered to have been brought about through these tribes. 12. *Tehillim* 68:28 refers to miracles performed through Yehudah, Binyamin, Zevulun, and Naftali. See *Birchas HaNetziv* for a more comprehensive discussion.

בטורא רפכבר וחרבר עפרק עסרא אלפין גברא מבני נפתלי ומבני זבולון; ואטביב על ידה לנחלא דקישון ית סיסרא רב חילא ריבין וית רתיכוהו וית משפטהה ואמסרנה בפרק: חנאמר לה ברק אם מילון עמי ואזיל ואם לא תיזלן עמי לא איזיל: ואמרה מיל איזיל עפרק לחוד ארי לא תהי תושבchapך על אורחא דעת אoil ארי ביד אתה ימסור יי' ית סיסרא וקמיה דבורה ואולות עם ברק לדרש: וכונש ברק ית שבטה דזבולון וית שבטה דנפתלי לדרש וסליקו עמי דבורה: ואחרר שלמה אחות פרש משלמי מבני חوبב חמוה רמשה ופרסיה למשגניה עד מישר אגניא רעם קדרש: ובוחיאו לסיסרא ארי סליק ברק בר אבינוועם לטרו פבורה: וכונש סיסרא ית כל רתיכיה תשע מהה רתיכין דברזלא וית כל עפאה רעמעיה מתקוף ברפי עטפמא לנחלא דקישון:

ד"ד

(ז) ומשבתי. אמרו כי קראו עצגנוני סיסרא שלא יצא באותה מלחהה, כי מנוראיך והיה אם יצא, והקב"ה מישר לבו לעאת, וזהו שאמר ומשבתי. ווונתן תרגום "אטביב", ותרגום "ההגרם על ידי חרב" (ירמיה יח, כד, קוזין טה): (ט) מחרשת הגזים אל נחל קישון. קומיקס צילכו אל מפרקשים (במדרר רבי ה) על (על) שנמרס סיסרא בזקה, ועל פי הហואה אמרה זה, ואיננו בכוון לעגן נפסוק שה أمر אפס כי לא תהיה תפארתך, אלא פירושו בלה, אם אלך, לא תהיה תפארתך, ואקרו כי ביד דבורה ימברר דת סיסרא, ולא תהיה התושאה הזאת נקרה על שמק: (ו) ויעל ברגלו. העלה: (יא) נפרד. קומו. פירוש, נפרד מפרקדו חילו קרב: (ו) ומשבתי. בון בתיב, וקרוי בצענים, והבל ענן אחר, והוא שם מקום נקראן על ענן ירע אצלם. ווונתן תרגום "מישר אגניא", דומה שלקחו מהן בצעי חיים ברכבי רוכתינו ז"ל (שבת לא), שעם גבים מלאים מים בשזרות, שהם במו אגנות מלאות מים. וכן זכרו הם ז' בזה הילשון, כמו שאמרו:

(בבא קמא ט): בהנו אגני דראעא מקריה: (ו) מחרשת הגזים. פרשנווhow להמעלה (פסקוק ב):

מצודות ציוויל

(ז) המונו. הו ענן עם רב, על שם שקול המיתם רבה: (ט) אפס. רק: תפארתך. שבחר: ימברר. ימוסו: (ו) ויעל. ענינו אסיפה הפהה בזקחת המאסף, וכן "מה לך בזקחת" (להלן יח, כד):

המפלחהה: (ט) אפס וגוו. כי הנה הפהה הניתן לשער הצבה הוא בעבור אחד מאנשי הגדולה מאנשי בני מלחתונות, ולזה אמורה הלה קניין, באשר יאפרו בזקנת (ללא פוקים י-כ-כ), אם בן ידרשו נכל שפנור הד' היהה ואה, כי לא בכמ' היגבר אשה, ואם בן גם תפחד ללבכת למלהחה בלעדין, אם בן שוב לא תהיה לר' על דרכך שאותה הולך ההתפערות קראיוי לך בהוותך שער הצבה, כי לא היה במה לפארה: (ו) ויעל. העלה להר תפbor עשרה וגוי עם הלויכו ואחרי, כמו "לעם אשר ברגלי" (להלן ח, ח): (יא) נפרד מקין. פירש את עצמו משאר בני קין שישבו במדבר יהונת, כמו שנאמר בתחילת הספר (א, ט): מבני חרב. על קין הוא חזור: וווט אקללו. על שכא לומר שנס סיסרא אל אוזול געל אשת חרב קניין, לכה הקדים לומר שחבר נפרד מקין ונטה אהלו פה: (יב) כי עלה וגוי. ומה הבין שרוצה להתגבר באה:

They were victorious in battle through an open miracle, as Hashem foretold in the pasuk that follows: *I will draw toward you — to Kishon — Sisera, the general*

בחר תפbor ולקחת עמר' עשרה אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבולון: ומשבתי אליך אל-ג'חל קישון א-ת-סיסרא שר-צבא י-בין וא-ת-ר-כ-ב-ו וא-ת-ה-מ-ו-נו-ו-נ-ת-ת-ה-ו ב-י-ד-ה: ויאמר אליך ברק אם-ת-ל-כ-י ע-מ-י ו-ה-ל-כ-ת-י ו-א-מ-ל-א ת-ל-כ-י ע-מ-י ל-א אלך: ותאמ' ר' אלך עמר' אפס ב' ל-א ת-ה-ה-ת-פ-א-ר-ת-ה על-ה-ד-ר-ך אשר אתה הולך כי ביד-א-ש-ה י-מ-ב-ר י-ה-ו-ה א-ת-ס-יס-ר-א ו-ת-ק-ס ד-ב-ו-ה ו-ת-ל-ך ע-מ-ב-ר-ך ק-ר-ש-ה: ו-י-ע-ק ב-ר-ך א-ת-ז-ב-ו-ל-ו ו-א-ת-נ-פ-ת-ל-י ק-ר-ש-ה ו-י-ע-ל ב-ר-ג-ל-י ע-ש-ר-ת א-ל-פ-י אישותעל עמו דבורה: ואחרר ה-ק-י-נ-י נ-פ-ר-ד מ-ק-י-ן מ-ב-נ-י ח-ב-ב ח-ת-ן מ-ש-ה ו-י-ט א-ה-ל-ו עד-א-ל-ו ב-כ-ע-נ-י-ם (ב-כ-ע-נ-י-ם כ) א-ש-ר א-ת-ק-ר-ש: יב ו-י-ג-ד-ו ל-ס-יס-ר-א ב' ע-ל-ה ב-ר-ך ב-ז-א-ב-י-נ-ע-ם ה-ר-ת-ב-ו-ה: ג' ו-י-ע-ק ס-יס-ר-א א-ת-ב-ל-ר-כ-ב-ו ת-ש-ע מ-א-ו-ת ר-כ-ב ב-ר-ז-ל וא-ת-כ-ל-ה-ע-ם א-ש-ר א-ת-ו מ-ח-ר-ש-ת ה-ג-ז-ים א-ל-ג-ח-ל ק-י-ש-ו-ן:

כ"ט

(ו) ויעל ברגלו. עמו: (יא) אלון בצענים. "מישר ל-ג-ג-יל" (גרנוו יונקן), מוקס מילך כל בצעים, מרים' ק' ל-ל-ע-ל, וכון ח-ג-ג-י, "ג-ג-ט" (מלכיס-צ-ג, ט), קמן גופוות נ-ק-פ-ט-ס ס-ס, ל-ג-ג-י ל-ל-ע-ל מ-ק-י-ו (קדוזין טה): (יג) מחרשת הגזים אל נחל קישון. קומיקס צילכו אל מל' ק-י-ש-ו-ן מ-פ-ל-ק-ת-ה ק-ג-י-ס צ-ה-ו-ה יו-צ-ק ס-ס:

אל לא פירושו בלה, אם אלך, לא תהיה תפארתך, ואקרו כי ביד תהיה התושאה, ולא תהיה התושאה הזאת נקרה על שמק: (ו) ויעל ברגלו. העלה: (יא) נפרד. קומו. פירוש, נפרד מפרקדו חילו קרב: (ו) ומשבתי. בון לתיב, וקרוי בצענים, והבל ענן אחר, והוא שם מקום נקראן על ענן ירע אצלם. ווונתן תרגום "מישר אגניא", דומה שלקחו מהן בצעי חיים ברכבי רוכתינו ז"ל (שבת לא), שעם גבים מלאים מים בשזרות, שהם במו אגנות מלאות מים. וכן זכרו הם ז' בזה הילשון, כמו שאמרו:

מצודות דוד

(ו) ה-ל-א צ-ו-ה. באמת צהה, כי בגבואה נאמר לה ועם שלא נופר: לך ומשבת. משוך לבות בנין ישראל לפתחותם לבא עפה בהר תפbor להלחם בסיסרא, כי מאוד פחרדו מיחילו קרב: (ו) ומשבתי וגוי. רצה לו מר, ואון בילו לכלת אל מל' ק-י-ש-ו-ן: (ח) אם תלכי עמי. אל הפלחהה: (ט) אפס וגוו. כי הנה הפהה הניתן לשער הצבה הוא בעבור אחד מאנשי הגדולה מאנשי בני מלחתונות, ולזה אמורה הלה קניין, באשר יאפרו בזקנת (ללא פוקים י-כ-כ), אם בן ידרשו נכל שפנור הד' היהה ואה, כי לא בכמ' היגבר אשה, ואם בן גם תפחד ללבכת למלהחה בלעדין, אם בן שוב לא תהיה לר' על דרכך שאותה הולך ההתפערות קראיוי לך בהוותך שער הצבה, כי לא היה במה לפארה: (ו) ויעל. העלה להר תפbor עשרה וגוי עם הלויכו ואחרי, כמו "לעם אשר ברגלי" (להלן ח, ח): (יא) נפרד מקין. פירש את עצמו משאר בני קין שישבו במדבר יהונת, כמו שנאמר בתחילת הספר (א, ט): מבני חרב. על קין הוא חזור: וווט אקללו. על שכא לומר שנס סיסרא אל אוזול געל אשת חרב קניין, לכה הקדים לומר שחבר נפרד מקין ונטה אהלו פה: (יב) כי עלה וגוי. ומה הבין שרוצה להתגבר באה:

of Yavin's army, with his chariot and his multitude; and I shall deliver him into your hand (Mechilta, Beshalach 5).

toward Mount Tavor, and take with you ten thousand men from the children of Naftali and from the children of Zevulun!⁷ I will draw toward you — to Kishon Brook — Sisera, the general of Yavin's army, with his chariot and his multitude; and I shall deliver him into your hand.' "

⁸Barak said to her, "If you go with me, I will go; but if you do not go with me, I will not go."

⁹She said, "Indeed, I will go with you — but the path on which you have chosen to go will not be for your glory, for HASHEM will have delivered Sisera into the hand of a woman." Then Devorah got up and went with Barak to Kedesh.

Zevulun and
Naftali
mustered

¹⁰Barak mustered Zevulun and Naftali to Kedesh, and ten thousand men ascended in his footsteps; and Devorah went up with him.

¹¹(Chever the Keini had become separated from the Keinites, from the children of Chovav, father-in-law of Moshe, and pitched his tents as far as the Plain of Za'ananim, which is near Kedesh.)

¹²They told Sisera that Barak son of Avinoam had gone up to Mount Tavor.¹³ Sisera mustered all his chariots — nine hundred iron chariots — and all the people who were with him, from Charoshes-goyim to Kishon Brook.

8. אִם תָּלַבְּךָ עַמִּי וְהַלְכָתִי — If you go with me, I will go.

↳ Only With a Partner

אִם תָּלַבְּךָ עַמִּי וְהַלְכָתִי. אָמַר לֵיהֶ רַבָּה לְרַבָּה בֶּן מַרְאָה: מִנָּא הָא מִילְחָמָה אֲנוֹשָׁי, אֵי דְלִיתָה דּוֹרָא, דְּלִינָא, וְאֵי לָא, לְאֵי קְלִיאָקָי אָמַר לֵיהֶ: דְּקַתְּבִיב "וַיַּאֲמַר אֶלְيָהָ ברָק, אִם תָּלַבְּךָ עַמִּי וְהַלְכָתִי וְאֵם לֹא תָלַבְּךָ עַמִּי לֹא אַלְקָה" (בָּבָא קַמָּא בָבָ)

The Gemara¹³ records many conversations in which Rava asked Rabbah bar Mari for sources from our tradition for popular sayings.

One of those sayings is: "If you lift the burden with me, I will lift it too, but if not, I will not lift it myself."¹⁴

Rava bar Mari pointed to our pasuk — in which Barak was willing to go into battle only if Devorah joined him — as the source (*Bava Kamma* 92b).

11. וְחוֹבֵר הַקְּינוּי נִפְרֵד מֵקִין מִבְנֵי חֶבֶב חַתָּן מֹשֶׁה — Chever the Keini had become separated from the Keinites, from the children of Chovav, father-in-law of Moshe.

↳ Father or Grandfather?

וְחוֹבֵר הַקְּינוּי נִפְרֵד מֵקִין מִבְנֵי חֶבֶב חַתָּן מֹשֶׁה, וְכִי חֶבֶב חַתָּן יְשָׁמוֹן, וְהַלְאָ

רְעוֹאֵל הַהָר שְׁמוֹ? וְמוֹה תְּלִמוד לוֹפֵר (שמות ב, י) "וְתַּאֲבֹנָה אֶל רְעוֹאֵל אֲבִיכָה"!¹⁵ קָלְפָר שְׁהִתְיִגּוֹקָת קוֹרֵן לְאַבִּיכָה, אֲבָא (ספר בעהלוֹת כ):

A pasuk says,¹⁵ Moshe said to Chovav, son of Reuel the Midyanite, the father-in-law of Moshe. Does the Torah mean that Moshe's father-in-law was Chovav or was it Reuel?

When Moshe first comes into contact with his father-in-law's family, by helping his daughters at the well in Midyan, the Torah says,¹⁶ they came to Reuel, their father. This seems to indicate clearly that Moshe's father-in-law

was Reuel, not Chovav.

However, our pasuk seems to say that Chovav was Moshe's father-in-law?!

Moshe's father-in-law was Chovav, and his father was Reuel. The pasuk refers to Reuel as "the father" because children often refer to their grandfather as "father" (*Sifri, Beha'aloscha* 20).

13. וַיַּעֲצַק סִיסְרָא אֶת כָּל רַבָּבוֹ. — Sisera mustered all his chariots.

↳ Gathering the Troops

וַיַּעֲצַק סִיסְרָא אֶת כָּל רַבָּבוֹ. וְכֵן אָתָה מוֹצָא בְּסִיסְרָא שְׁבָמָה שְׁנַתְגָּזָה לְפִנֵּיו בְּנֶפֶרְעָה מִפְונָגָה, שְׁנָאָמָר "וַיַּעֲצַק סִיסְרָא אֶת כָּל רַבָּבוֹ תְּשֻׁבָּה מְאוֹת רַכְבָּיו וְגוּ", בְּקַתְּבִיב (הלין ה, ב) "מִן שָׁמִים לִכְהָמוֹ הַכְּבָדִים מִמְּסָלָותָם נְלַחֲמוּ עִם סִיסְרָא" (מכילתא בשלה פרשת שיר השירה פרשה ב):

Hashem repays people measure for measure. Since Sisera behaved arrogantly in summoning his mightiest warriors — as we see in this pasuk — Hashem sent His "warriors" to engage him in battle, as the pasuk tell us,¹⁷ From heaven they fought, the very stars from their orbits did battle with Sisera (*Mechilta, Beshalach, Parashas HaShirah* 2)).

↳ Don't Start Up With Hashem's Children

וַיַּעֲצַק סִיסְרָא אֶת כָּל רַבָּבוֹ. הַרְבִּית לְהַתְּחִזְקָה בְּגַדְךָ שְׁקָמוֹ בְּגַדְךָ, וְכֵן קָמוֹ בְּגַדְךָ, מַיְשָׁקָמוֹ בְּגַדְךָ בְּגַדְךָ... סִיסְרָא וְכָל רַבָּבוֹ, שְׁנָאָמָר "וַיַּעֲצַק סִיסְרָא אֶת כָּל רַבָּבוֹ", וּבוֹה אָזְמָר (הלין ה, ב) "מִן שָׁעִים גַּלְחָמָה" (מכילתא בשלה פרשת שיר השירה פרשה ז):

Hashem shows His grandeur against those who rise up against Him and threaten His children, the Jewish people. One example of this is our pasuk.

When Sisera mustered all of his chariots, Hashem

13. *Bava Kamma* 92a-92b. 14. Rashi explains that this is a figure of speech that means that a person does not want to risk investment capital or accept a responsibility upon himself unless he has a partner in that endeavor. 15. *Bamidbar* 10:29. 16. *Shemos* 2:18. 17. Below, 5:20.

ואמירתה דברה לבך קום ארי דין יומא דמסר יי' נית סיירה בירך הלא מלכא דיני נפק לאצלה געריך ומוח ברק מיטוואר דתבור ועסרא אלפין גברא בתורה: ותבר יי' נית סיירה וית כל רתיכא וית כל משראמא לפטגס דחרב גדרם ברק ומוח סיירה מעל רתיכא ואפרה בריגליה: וברק רדף במר רתיכא ובתר אתקטלא כל משראמא סיירה עממייא ואחרת ברק רדף במר לפטגס דחרב לא אשטא עד חד: ויסיסרא אפרה בריגליה למשבנא דיעל אתח חבר שלמה ארי שלמא בין ביין מלפא דקצור ובין חבר שלמה איה: ונקחת יעל לקרוות סיירה ואומרת לייה וור רבוני וור לתי לא תרחל וור לינה למשבנא וכסוייה בגונבא: ואמור לה אשקיini בעז זעיר מיא ארי צחי אנה למשות ופתחת ית נודא דחלבא ואשקייתיה וכסוייה: כ' ואמור לה קומי בחרען משבנא ויהי אם אנט ית ספת משבנא ושיאת ית איזופטא בידיה וועל לותיה ברו ווקשת ית סכתא בעדרעה ונעצת באראעא והוא רמווע ואשלמי ומי: כ' והא ברק רדייף ית סיירה ונקחת יעל לקרוותה ומוחת ליה איתה ואחוינע ית גברא דאת בעי ועל לינה והא סיירה טריפ ומיתיסכטא גיעצא בעדרעה: וגתבר יי' ביומא החוא ית יבין מלפא דרבגון קדם בני ישראל:

ד"ד

(יד) הלא הד יצא לאפניך. בתרגומו, "הלא מלכא דה' נפק לאצלה געריך" (וז) ויסיסרא נס. לא נס אל מוקום שבס מונגה, כי הם נס אל נכח ארכט שהייא חרותה הגוים, וברך ועמו רדפו אחוריים והפום "לפי חבר" (לעל פסוק ט). וסיירה דבע שליא יכול להפלט גבונוס (נא: בסוטו) כי ריבקורה נס למקום אחר שלאן רגינשו מו' וירקט אונרי, ונס לאקסום אחר קרוב למקום המלחפה, להפלט אל האל עעל, כי שלום היה בינויהם, וחשב שימפלט שם ויסטורווע עד עבר המלחפה: (יח) סורה ארני סורה אל. שעיניהם מלרע שלא מאנעה ברוב בשמייה. תרגום יונתן בגונבא, ופרש רביינו חי זיל גלפוקרא הנOPER בדורי רבותינו

ז"ל (גיטין לה), קו"א בלע"ז, ובערבי גילפי (נא: גנאב"י) כלשון תרגום, והוא כסות עב, יוצאיין מפנו ציציות מן הצmr בכל פפי הפסות. ונראה [לי] כי מפני זה גברא שמיה, כי בדרבירים (תunnyת ט) סמיכתא. דבר עב. ובויקרא רפה (כט): ותחשה בה שמיה, רגון דטפון אמרי בסטרא, רגון דקכא אמר ריש לקלש. חורנו על כל המקררא ולא קאננו בלי שמו "שמיה", אלא מה הוא שמייה, בש"ז בתיב, שמיה, בלומר, שמיה הוא באן, שמעיר על יעל שלא נגע בה סיירה: (ט) ותשקהו ותבשחו אשר שר השקמה אותו, כדי שיידרם ולא ירגעש. וואה ששהקתו חלב, להכבריו כדי שייהה רודם: (כ) עמוד. מקור, ויאמר אלה ליה שמח האלה, (כא) להמקבת. הוא הפטיש, ובלע"ז מי"ל"ל, ותצענה. היתר עברה ורקתו ונתקעה הארץ: רודם. פטה, והוא גבעל עבר: ויעוף. העז' בפתח, להבדיל בינו ובין יונץ אל"י (ישעה ג, ו) שהוא ענין אחר. פירוש:

רכ"ז

(יח) בשמייה. פילגס יונתן "גונכב", ופילגס רב סלי, גונכל גלפוקרא (סלה נלה, סקווין קו"ה לולע"ז. יט) נאוד התלב. סקולד מקביי לסגנון ליקות נילקס: (ב) עמד פתח האה'ל. זכי עמד (גדכל) זיכרא וטוקס"ע עמל" כמו לטעוד: (כא) יתרה האה'ל. קכיל"ה לולע"ז, טוקס"ע טפלן עס טיפלן האה'ל לופטומי המקבת. "לטיפלן" (טוגנו יונקן, מרטין"ל לולע"ז: בלאט. ב"ז) מרגנס יונקן, קראט, ו' יונקן, ז' טוקס"ע טפלן עס טיפלן האה'ל לופטומי המקבת. "לטיפלן" (טוגנו יונקן, מרטין"ל לולע"ז: בלאט. ב"ז) מרגנס יונקן, טינפל"ה לולע"ז, וטוקס"ע קראט וטולקס: ותצענה הארץ. "גונכט" (טוגנו יונקן, טינפל"ה לולע"ז, וטוקס"ע קראט וטולקס: ותצענה הארץ. "גונכט" (טוגנו יונקן, טינפל"ה לולע"ז, וטוקס"ע קראט וטולקס:

¹⁴ Devorah said to Barak, “Arise! For this is the day when HASHEM has delivered Sisera into your hand — behold, HASHEM has gone forth before you!” So Barak descended from Mount Tavor with the ten thousand men behind him.

Sisera's flight

¹⁵ HASHEM panicked Sisera and all the chariots and the entire camp by the edge of the sword before Barak; Sisera dismounted from his chariot and fled on his feet.

¹⁶ Barak chased after the chariots and after the camp until Charoshes-goyim; and the entire camp of Sisera fell by the edge of the sword; not even one was left.

Yael lures

Sisera...

¹⁷ Sisera fled on his feet to the tent of Yael, the wife of Chever the Keini, for there was peace between Yavin, king of Chatzor, and the House of Chever the Keini. ¹⁸ Yael went out toward Sisera and said to him, “Turn aside, my lord, turn aside to me, do not fear.” So he turned aside to her to the tent, and she covered him with a blanket.

¹⁹ He said to her, “Give me now a bit of water to drink, because I am thirsty.” She opened the skin of milk, gave him to drink, and covered him. ²⁰ He said to her, “Stand at the entrance of the tent, and it shall be that if any man will come and ask you and say, ‘Is anyone here?’ you shall say, ‘No!’”

... and
dispatches
him

²¹ Yael, wife of Chever, took a tent peg, placed a hammer in her hand, came to him stealthily, and drove the peg into his temple and it went through into the ground — [while] he was sleeping deeply and exhausted — and he died. ²² Behold — Barak was pursuing Sisera, and Yael went out toward him and told him, “Come and I will show you the man whom you seek!” He came to her and behold — Sisera was fallen, dead, with the peg in his temple.

²³ On that day God subjugated Yavin, king of Canaan, before the Children of Israel.

מצוות ציון

(יד) קום. הוא ענין זרעו: (טו) וַיָּמֶת. מלשון מותהוּמה: (יח) סורה. ענין נתיה מן חיקוקם: בשמייה. היא בסות עב ויזואים מפעה איציות [בקן תרגום יונתן “גונוכא”, וכן “וַיִּקְרֹב הַמִּכְבֵּר” (מלכיבר, ח. ט) ורגם יוֹתָן “גונוכא”]: (יט) צמות. מלשון צפואן: נאוד. שם כל' מה: (כ) ושותל.

מלך שאלת פה. בראאל הוה: (כא) יתר. מסמך: המקבתת. שם כל', ובו מפין בינתך לנטען בארץ, וכן “זבוקבות אצראה” (ישעה מה, יב): בלאט. בדסטור ובחשאי, כמו “זבבא בלט ותגל מוגלוֹתיו” (רות ג) ותתקע. עצחה ותחבה: ברקטו. הוא עד גובנה הפנים, וכן “בפלח הרמן ריקתר” (שר השירים ה ג), נגראתך לך למעיות הבשר שבת, כמו “ירקות בשר” (בראשית מא, ט): ותצנחו. ענן עניצה, כמו “וְתִצְנַח מעל הַכּוֹנוֹר” (ליל אל, יד): נרדם. מלשון פרדרמה ישינה: ויעף. ענן יגעה:

(כב) רדף את סירא. לפי מתחשבת דעתו לבקשו באשר הוא שם:

decimated them, as the pasuk¹⁸ states, *From heaven they fought (Mechilta, Beshalach, Parashas HaShirah 6)*.

19. ותפתח את נאוד החלב ומשקהו — *She opened the skin of milk and gave him to drink.*

¤ The Status of Milk

ו�킷ת את נאוד החלב ומשקהו. חלב חאש דכתיב יותפתת את

מצוות דוד

(יד) קום. רצונה לומר, אל תחתهب לעמוד פה להתגבר בהר: כי זה הימים. רצה לומר, האורה גורה שקיים תנצחו את סיסרא ולא תובל עוד להעתеб בבר: הלא הד וגוי. לא תרייא לרורת לעמק פילא הד וגוי: (טו) לפ' חרב. לחירות נהרים בחורב החרב: ברילוי. לב' נביר אוthon מי מבני שיראל ויתפשו אוחה: (טו) עד אcharה. אפייל אcharה: (ו) אל אל לאדר האול. כי שלום. ולזה חשב לה fulfil שפה: (יח) סורה. ראתה ששרה במטסתפק אם לילך לאלהה אם לנוט שעוד להלן, ואמרה לו שור מפקום מחקך ובוא אליו ואל תירא: (יט) נאוד החלב. השkontה חלב כי מביא תרדרמה: ותבשה. כי בעת השקתו נגלה כסינו וזרה לכוסות: (כא) יתר האול. היתר העשו לתקוע בארכז עם שפולי האול: בלאט. לב' יעוז משניתה: ותצנח הארץ. הכתה במקבת על ביתר עד שחלף רקתו ונתחב הארץ: וזה נרדם. רצה לומר, על שהיירה נורקס משתנית החלב ועינך על כי נס ברגליו, ולזה מות מיר:

נאוד החלב ומשקחו” (נדה נה):

Several bodily fluids that emerge from a zav or zavah¹⁹ can make other things tamei, ritually impure. One of these fluids is milk discharged by a zavah, because it is considered a drink.

We see this from our pasuk, which tells us that *she opened the skin of milk and gave him to drink*²⁰ (*Niddah 55b*).

18. Below, 5:20. 19. A zav is a man who experienced an emission similar (but not identical) to a seminal discharge. A zavah is a woman who experienced uterine bleeding not at her normal time. 20. See Schottenstein Edition, note 49.

ד/בג - ג/ה

נד בזאת יד בני ישראל אולא
ומתקפה על יבין מלפआ דכגען ער
די שציאו ית יבין מלפआ דכגען
או שבחת דבורה ברק בר אבינעם
על נס וופרנקן דאתעיבrido לשראל
ביבומה ההוא למיפור: כ פר מרד
שבית ישראל באורייתא אותו עליון
עכמיה וטרדונון מקריזהון וכדר פבו
למעבר אורייתא אתג'ברו אנון על
בעלי דרבביון ותרוכוןן מכל תחום
ארעא דישראל בגין על פורענות
תחבר סיסרא ובכל משrichtה ועל נס
וופרנקן דאתעיביד להו לישראל
בבן פבו חכמיה למחר בכתה
כונשתא בראש גלי ולאלפआ ית עמא
פרהנגי אויתא בגין בריכו ואודו

ככען לא בחילוחכו ולא בגבורתכו
יא ומברכא קדם י אליה דישראל
גבירין אונן על בעלי דבביהון י ביום
עת אף שמי מכו אף עניא גדרו

ר"ק

בן אביגעם. לפי שדורה [היתה] עיר
ואזן" (במדבר יב, א): (ב) בפרען פרעות.
קפטן" (במדבר לא, ב): "אייטרע פורענותא"
מונרכים ומתקרים לצתת למלחתה,
רכשו. והרגם יונתן הפסוק בן, "בד מרדו
... (ג) שמעו מלכים. מלכי הארץ. ווש
בעין שאמרו (שבת טז). כל ישראל בני
משער. רוב מקרים פירש ענן זה על
טפות מים (עי ספר דברים שמג). וכן פירוש זה
חקיר כמו קר שער והר פאן, ואף על
הקרים כמו קר שער והר פאן, ואף על
חרבר כל החרבר. וכן דעת המתנים: והחכם
פיניש (דברים יג, ב). כי הוא רום למלחתה
אל. וכן "זורה משער למ"ו" (דברים יג, ב), וכן
החרבר פאן" (חבקק ג, ו). וכן "אלחים בצאתך
כל רום למלחתה. ופרש בצתת משער
ועוג. ויצא השם יתעללה לבנייהם נצחים,

מאותה ציון

(כד) וקשה. רצה לאמר וחזקה: (א) ותשך. מלשון שירה: (ב) בפרק עז. עין גקפהה, כי "נקם גקמתה" (במדבר לא, ב) תרגומו "אתפער בערנוונתא": (ג) האזינו. הטו אוזן לשמעו: רזנים. עין שרחה, כמו "ררזנים נודרו חדר" (הלהי ב, ב): (ד) בצערך. מלשון עצה והלהר: נתפנו. מלשונו טפטות שביבה:

אגבן ווֹסְטִין אַבְנֵן כָּדוֹן. גַּעֲבָה שֶׁבֶן כָּדוֹן (ג) שְׁמַעַן מִלְּכָבֶד. את אשר אני דבר, למען תיראו להלחם עוד בישראל: אָנְבֵן לְהָ. רָצָח לוֹמָר, על אשר אָנְבֵן לְהָ, וְלֹחְלָקָו לְהָאָמָן בָּו, לְזָה אָנְבֵן אֲשִׁירָה עַל הַתְּשׁוּבָה הַבָּאָה לִי מִמְּנוֹ (ד) בְּצַאתְךָ מִשְׁעִיר. כְּשִׂיאַתָּךְ לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֻׁבְרָו אֶת הָר שֵׁעִיר, בַּי אָז הַתְּחִילָו לְהַלְּחָם בְּסִיחָן (עַזְבָּן) בְּצַעְדָּר מִשְׁדָּה אֲדוֹם.

כד ותלך יד בני-ישראל הלוּ וקשָׁה עַל יְבִין מֶלֶךְ-בְּנֵעַן
עד אשר הכריתו את יבין מלך-בְּנֵעַן: פ

[ה] א ותשר דבורה וברק בון-אֲבִינָעַם בַּיּוֹם הַהוּא
לאמר: ב בפְּרֻעַ פְּרֻעַות בִּשְׂרָאֵל בְּהַתְּנַכֵּב
עם בְּרָכוּ יְהוָה: ג שְׁמַעוּ מֶלֶכִים הַאֲזִינוּ
רָזִים אֲנָכִי לְיְהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה אָנוֹמֵר
לְיְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בְּצָאתָךְ
מִשְׁעִיר בְּצָעֵדֶךְ מִשְׁדָּה אֲדוֹם אָרֶץ
רָעֵשָׂה גַּם-שָׁמִים נִטְפוּ גַּם-עֲבִים נִטְפוּ

הפטרת בשלה: ספרדים מותחים לה, אבל השיטות: מסיים ה, לא
ארכם יי' ג שמעו מלכיא דאותו עם סיירה לירבא אצית
אתגברטון וסלקתו על בית ישראאל אמרת בורה בון
די אוריתך דיבחט לישראאל פד בערין עלה הנה שלטי^א
אתגלויה למתנה להן משער בהון אתגלויה בהונעפין

לפני עמק בצעירם בישימון סלה" (תהלים טח, ח), ארץ רשותה, וכן "זונגען בעדרך משרה ארום, כי שם התחליל יישראאל להחלום באומות, בשערם גברו בכל הפלחותם והם וכבשו

מאותה דוד

(כד) ומילך וגור. רצחה לומר, בכל פעם יותר: (ה) (א) לאמר. רצחה לומר, שבני ישראל יאמרו זה: (ב) בפרק פרעות. רצחה לומר, כמה שבקם הקדוש ברוך הוא נקמותו על ידי ישראל, להיות נראתה שכוחם ירים גשתחה, והיא להם לכאב: בהתקנרכם. רצחה לומר, בעבור מה שבעון ה' כלבל העם להתרנף ללבת למלהימה, עם כי רואו חולשתם וגבורה טיסרא: ברכו ה'. עבור שמי אלה ברכו ה': (ג) שמעו מלכים.

את אשר אין דובר, למען תראו להלום עוד בישראל, אבל לא לה. רצה לה הבהה לה, ממנה: (ד) בআতর মশুর. בשיצאת לפניהם ישראלי שבערו ויבש בכל הדבר במילוי שונות וכדרה השיר: ארץ רשותה. החדר והרעיש

²⁴ *The hand of the Children of Israel became progressively harsh over Yavin, king of Canaan, until they destroyed Yavin, king of Canaan.*

5 The Song of Devorah

¹ *Devorah sang — as well as Barak son of Avinoam — on that day, saying:*

² *When vengeance is inflicted upon Israel and the people dedicates itself [to God] — bless HASHEM.*

³ *Hear, O kings; give ear, O princes! I, to HASHEM shall I sing; I shall sing praise to HASHEM, God of Israel!*

⁴ *HASHEM, as You left Se'ir, as You strode from the fields of Edom, the earth quaked and even the heavens trickled; even the clouds dripped water.*

1. — וַתֵּשֶׁר דְבָוָרָה וּבָרָק בֶּן אַבִינָעַם — *Devorah sang — as well as Barak son of Avinoam.*

፩ The Sixth Song

וַתֵּשֶׁר דְבָוָרָה וּבָרָק בֶּן אַבִינָעַם. עֲשָׂר שִׁירוֹת הָן ... הַשְׁשִׁי שָׁאמְרוּ בְּשִׁירָה וּבָרָק בֶּן אַבִינָעַם" (מכילתא בטלחה פרשת השירה א):

Ten songs of praise to Hashem are mentioned in *Tanach* (Scripture, the Written Torah). The sixth of these is the song that Devorah and Barak sang (*Mechilta, Beshalach, Parashas HaShirah* 1).

3. — בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנִדְבָּע עַם בָּרְכוּ הָיָה — *When vengeances are inflicted upon Israel and the people dedicates itself [to God] — bless Hashem.*

፪ The Power of Blessing

בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנִדְבָּע עַם בָּרְכוּ הָיָה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵי: כֹּל קָעוֹנָה אָמַן יְהָא שָׁמְנָה רַبָּא מַבְרָךְ בְּכָל כְּחָוֹן קָוּרְעָנָן לוּ גָוֹר דִּינָן, שֶׁנְאָמַר "בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנִדְבָּע עַם בָּרְכוּ הָיָה", מִאֵי טָעָם בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות? מִשּׁוּם דְּבָרְכוּ הָיָה. רַבִּי חִיאָא בֶּר אַבָּא אַמְרָר רַבִּי יוֹחָנָן: אַפִּילוּ יְשָׁבֵן בָּוּ שְׁמַץ שְׁלָמָה עֲבֹרָה וְהָמָוחָלָן לוּ, בְּתִיב הַכָּא "בְּפִרְעֹות", בְּתִיב הַתְּמִם (שְׁמוֹת לְבָב, כה) "כַּי פִרְעֹז הוּא" (שבת קיט):

When a person responds to *Kaddish*, saying “Amen, may [Hashem’s] great Name be blessed” with all his might, even if there is a Heavenly decree against him, it is torn up. The source for this teaching is our *pasuk*, because the word *בְּפִרְעֹז*, *bifro'a*, can also mean “to cancel”: *[Why] are calamities canceled? Because the people dedicate themselves to bless Hashem.*

Some say that even if the person’s sins included a trace of idolatry, he is forgiven for responding to *Kaddish* in this manner. We see this from our *pasuk*, which describes calamities with the word *פְּרֻעֹות*, *pera'os*, which shares root letters with the word *פְּרֹעַ*, *faru'a*, which the Torah used to describe the Jews’ sin when they worshiped the *Eigel*, the Golden Calf.¹ According to this approach, our *pasuk* reads: *The punishment for idolatry is canceled because the people dedicate themselves to bless Hashem* (*Shabbos 119b*).

፫ A Call to Action

בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנִדְבָּע עַם בָּרְכוּ הָיָה. בְּתִיב "בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות

בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנִדְבָּע עַם בָּרְכוּ הָיָה, הַתְנִדְבָּע רְאֵשִׁים, בְּשִׁיחָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: עֲשָׂה לְכֶם נִסִּים תְּהִזְמִין שִׁירָה (ירושלמי פסחים י, ירושלמי סותה, ה, ד):

Our *pasuk* teaches that when Hakadosh Baruch Hu performs miracles for *Klal Yisrael*, the Torah leaders — those who are qualified to compose songs that properly praise Hashem — should devote themselves to composing and singing songs of praise to Hashem² (*Yerushalmi Pesachim 10:6; Yerushalmi Sotah 5:4*).

፬ Is Seven Enough?

בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנִדְבָּע עַם בָּרְכוּ הָיָה. וְאַיִן אָזְמָרִים קְרִיבָה וְרָכוּס פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה. רְבוּתֵינוּ שֶׁבְּמִעֵדָה אָזְמָרִים: בְּשַׁעַת, וְנוֹתָנוּ טָעַם לְדִבְרֵיכֶם, "בְּפִרְעֹז פְּרֻעֹות בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְנִדְבָּע עַם בָּרְכוּ הָיָה," בְּמַנְנָה: הַפִּתְיוֹת (ספרות י, ז):

Prayers that are considered “matters of sanctity”³ can be recited only if a *minyan* of ten adult men are present.

Some suggest that only seven men are required, and they derive this from our *pasuk*, which uses seven words to instruct us, *בָּרְכוּ הָיָה, borchu Hashem, bless Hashem!* (*Maseches Soferim 10:7*).

ה' בְּצַאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעְדָּךְ מִשְׁדָּה אֲדָום. וְכֹן מִצְוָה שְׁמַיִם נִטְפָו — *Hashem, as You left Se'ir, as You strode from the fields of Edom, the earth quaked and even the heavens trickled; even the clouds dripped water*

፭ Cool It

ה' בְּצַאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעְדָּךְ מִשְׁדָּה אֲדָום. וְכֹן מִצְוָה שְׁמַיִם נִטְפָו — *ישָׂרָאֵל עַזְמָנִין לְפָנֵי הָר סִינַי ... קַיָּה הַיּוֹם בָּרוּר, וְקַיָּה יִשְׂרָאֵל מִשְׁתְּחִילָה מִפְנֵי הָאֱשָׁא. אָמַר לְהָן הַקְדּוֹשָׁ בָּרוּךְ הוּא לְעַזְנֵי בְּבָזָה: רְבָצָו טָל לְפָנֵי בָּנָי, שֶׁנְאָמַר "ה' בְּצַאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעְדָּךְ מִשְׁדָּה אֲדָום", וְהַקְדּוֹשָׁ בָּרוּךְ הוּא מַרְבִּיצֵץ לְבָנָיכֶם טַלְיִם וְגַעֲנִים, שֶׁנְאָמַר (הַלִּימָם ח, י) "שָׁם נִדְבּוֹת תְּנִפְתָּח אֱלֹהִים וּגּוֹי" (תוספות ערוכן א, ד):*

When *Klal Yisrael* stood at Har Sinai, it was a clear day, and Hashem’s arrival was accompanied by a fiercely hot fire that forced the Jews to back away. Hashem instructed the Clouds of Glory to sprinkle dew between the fire and *Klal Yisrael* to cool off the space where they stood. This is why our *pasuk* says, *Hashem, as You left Se'ir, as You strode from the fields of Edom*, and another *pasuk* says,⁴ *A generous rain did You lavish, O God* (*Tosefta, Arachin 1:4*).

1. Shemos 32:25. 2. See Schottenstein Edition, *Yerushalmi Pesachim* 85b note 12. 3. Among these are the prayers of *Kaddish*, *Ke-dushah*, *Borchu*, and the *chazzan’s* repetition of the *Shemoneh Erei*. 4. Tehillim 68:10. 5. As our *pasuk* continues, *even the heavens*

ג'ג

מיטריא: ה טוֹרִיא צָעַד מִן קְדֻם יְיָ טוֹרִיא
דרתbor טוֹרִיא דְּחֶרְמוֹן וְטוֹרִיא דְּכֶרְמָלָא
מִתְּרֵגְשִׁין דִּין עִם דִּין וְאָמְרִין דִּין לְדִין
דִּין אָמַר עַל חֲשִׁירִ שְׁבִנְתָּה וְלִי חֲזִיאָ
וְלִי לְדִין אָמַר עַל תְּשִׁירִ שְׁבִנְתָּה וְלִי
חוֹזְנִיא אֲשֶׁרֶת שְׁבִנְתָּה עַל טוֹרִיא דְּסִינִי
לְדוֹרוֹא חָלֵשׁ וּזְעוּרִים מֶלֶךְ טוֹרִיא דִּין סִינִי
מִתְּרֵגְשִׁיף וְמִתְּרֵגְשִׁישׁ וְסִילִיק תְּנִינָה בְּתִנְנָא
דְּלָא תְּנוּאָ מִן קְדֻם דְּאַתְּגִּיל עַל־הָיִי יְקָרָא
דִּין אַלְהָא דִּישְׂרָאֵל, כְּדֵי בַּיּוֹמִי
שְׁמָנָגָר בְּרַעַת בַּיּוֹמִי יָעַל פְּסָקוּ עֲדִי
אוֹרְחָן דְּהֹו מְהֹלְכִין בְּשִׁבְלֵין דְּמִקְנֵן
חֲתָבָה לְמַהְוִי אַזְלִין אָוֹרְחָן מְגַבֵּן:

חרובא קרי פצחיא דהנאה יתבן באראע דישראל אצטדיון ואטטללו דיריהון ערד דאשטלית אנה דבורה אשפלחין לאתנמאה על דבית ישראל כד אתריעו בני ישראל למפלח לטעומא חרפן דמקירב אתחבידא דלא איתעסקי בהן אbehathan אתו עליהון עממי וטרזונון מקרוחון וכד תבו למעדן אויריתא לא יכilo להן עד דאתגברו וסליק עליהון סיירה סנאה ומיעיק בארבען אלף רישוי משרני בחמשין אלף אחדי סייפן בשחין אלף רומחן שבען אלף אחדי תריסין בתמן אלפין מהצעי גירא בר מתשע מעה רתיכין דברולא דהו עמיה ורתווכיה כל אלין אלפיא וכל אלין משורייא לא יכilo לימייק

רדי'ק

(ה) הרים נזלו מפנֵי ה', הכל מישל על המלךמה על דרכו "מן שמען מלךמו" (להלן פסוק כ). ופירש זה סיינו, במו שזו סיבת חרר מפני אלהי ישראל, בן חרדו כל העולם מפניו, במו שצמארם (שםoth טו, טו) "תתפל על כלם אימתה פחרך", "ענגו כל ישביך בקען" (שם פסוק זז); (ו') בימי שלש מג'ר בן ענת. והוא היה משופטין ישראלי במו שהזוכר לבעליה (ג, לא), אך על פי שהושע את יישׂראל, לא היהת בתקועה הגודלה זואות. וכי בימיםיו חרלו ארחות. וטעם להזכיר יעל כלומר, שאף על פי שעלה קדחתה בא קצת התקועה זואות, ורקומה כי הוא היהת אלה שובקה ואויבתך זה שהביא על ידה התקועה זואות. אף על פי כן לא קיתה הדיא חילית התקועה. פרוון שם, מענין "עיר הפזרות" (אסתר ט, ט). (ז) בימי שלשראל: חרלו פרוזון. הש"י פרוזון פתח אדרול במקומם פתח קפן. (ח) יבחר. (ט) שקבמתי ישראלי אליהם חדשים, או היהת לךם המלךמה בשעריהם, ולא כביכולם להראות מגן ורمح לחלים באובייכם, ואובייכם וורפים אוטם עד השעריהם; (י) יכבר. (ט) שמי אובייכם וגנרים בעריכם, ואובייכם וורפים אוטם עד השעריהם; (ו) יכבר. (ו) רצון הבורא ולא היו חולכים אחרייכם, ואובייכם ורפנים אוחרים, וזה תהה בימי יבור, ואפ' על פי שהייה החלוץ עבאי, לא החטרכו להראות מגן או רומח,

- 119 -

עֲבָדִים. עננים: (ה) נֹזֶל. ענן בטיפה, כמו "יְלֵם מַךְלִי" (במדבר כה: א) חֶרְלָה. מונע: אֲרֻחוֹת, גִּתְּיוֹת. רְכָבִים וּשְׁבִילִים: עַקְלָלוֹת. מַלְשָׁן מַעוֹקֵל מַנוֹּעָקָם: (א) פְּרוֹזָן. ערי פְּרָזִי מַבְּלִי: חֹזֶקה סְבִיבָה: שְׁקָמָתִי. מַלְשָׁן קִימָה: (ח) לְחָם. מַלְשָׁן מַלְחָמָה: שְׁעָרִים. עִירּוֹת, כְּמוֹ בְּאֶחָד שְׁעָרִיךְ (דרבי י.ב): מְגַן, תְּרִיס: וּרְמָחָה. בִּידּוֹן:

אורח מיראת נאותו: והלכתי נתיבותך. רצה לומר, האנשים אשר הוכרזו לילך בנתיבות קי' הולכים דרכך מעוקל לבב ירגיש מי בכם: (ז) חדרו פירון. כי פחרו לשבת בעריה פרזורי, ורק בישראל חדרו ולא באומות, כי הם לא פחרו מישראל מלשכת עברי הפהני, כי איןם קיה על העליונה: עד שקמתי דבורה. רצה לומר, בן קיה עד אשר קמתי אני דבורה, כי מעתה יהוה כבאי, כי התשועה הבאה על דרי שלימה היא, ויחרדו האומות מה,

מִימִים: הַרְלִים נָזְלוּ מִפְנֵי יְהוָה
סִינִי מִפְנֵי יְהוָה אֶלְתִּי יִשְׂרָאֵל:
עֲנָת בִּימִי יָעַל חֶדְלֹו אֶרְחֹות
נַתִּיבֹת יַלְכֹו אֶרְחֹות עַקְלָקְלוֹת: זֶחֶד
חֶדְלֹו עַד שְׁקָמָתִי דְבָוָרָה
אֶם בִּישְׂרָאֵל:

צודת צ

ורעדה, פארם החדר והוועידה נוטף ממנה: נתפו מים. להחריד ולבלבול
האפרות בקהל הממן הבensem: (ה) הרים גָּלוּ. מגוזל הרעדנה נתפו מים:
זה סיני. כמו זה חרדו כולם מפחד ההנלחם ליישראל (ו) יוחרד כל הדור.
במו בן חרדו כולם מפחד ההנלחם ליישראל (ז) בימי שמגרא. אבל
בימי השופט שmagר ובימי יעל אשור בס היא שפיטה בימי שmagר לא
הייתה תשועה שלימה, ולא חרדו האומות מפחדה, ולזה חדרו הולכי

Reproduced with permission of the copyright holders, ArtScroll / Mesorah Publications, Ltd.

⁵ Mountains melted before HASHEM — as did Sinai — before HASHEM, the God of Israel.

⁶ In the days of Shamgar son of Anas, in the days of Yael, highway travel ceased, and those who traveled on paths went by circuitous roads.

⁷ They stopped living in unwalled towns in Israel, they stopped; until I, Devorah, arose; I arose as a mother in Israel.

⁸ When it chose new gods, war came to its gates; was even a shield or a spear seen among forty thousand in Israel?

דד"

מדעם דבר אֶתְנָא סִירָא סְנָהָה וּמַעַיָּקָה וּעֲמֵיהָ אַרְבָּע מֵאָה אַלְפִים אַחֲרֵי סִיפָּן רְוַמְּחִין וְאַדְבָּעִין אַלְפִי רִישִׁי מְשֻׁרְךָן וְלֹא יָכַלוּ לְאַגְּחָא קְרָכָא בְּשִׂזְאָל. וְמִלְּחָם שְׁעָרִים דֵּיאָ מְשֻׁוְּהָ בְּקָוְדָה, כִּי הִיא גְּרוּדָה בְּסִגְולָה הַחִיִּית, וְוַיָּאַשֵּׁם כָּמוֹ מְלָקָה, וְהַאֲזָּבָן שְׁקָלָל "חַמְמָן" (שְׁמוֹת יב, ט), עַקְבָּב" (בראשית ג, טו), "חַצְרָר" (שְׁמוֹת כו, ט), אַלְאָ שָׂהָ בְּסִגְולָל שְׁלָא בְּמִנְהָגָה:

כִּי הִיא גְּלָחָם לָהֶם, וְבָאוּ עַם אֲחֵיכֶם וְשָׁבוּ לָהֶם בְּשָׁלּוֹם, אַיִן שְׁלָמָן פָּגָע רֹעַ מְפִגָּן שְׁחִיוּ יְעוֹשִׁין רְצֹן הַבּוֹא. וַיּוֹתַן תְּרֵגָם הַפְּסָוק, "בְּכֵן אָתְּרָעִיו בֵּית יְשָׁרָאֵל לְמַפְלָח לְטַעַתָּה חֲרָטָן דְּמִקְרָיב אֲתַחֲכִידָא וְלֹא אָתְּרָעִיקָּו בְּהַזָּן אַקְּבָּתָן אַתְּ עַלְיָהָן עַמְּנָא וַיְרָדוּנוּ מַקְרָיוִיָּוּן וְבָרוּ תְּבוּ לְמַעַפְרָד אָוּרִיתָא אַתְּגָּבָּרוּ אַינְנוּ עַל בְּעֵילָ רְבָבְיוֹן וְלֹא יָכַלוּ לְמַעַבָּד

Clouds, Lightning, Rain

ה' בְּצָאתָךְ מְשֻׁעִיר בְּצָעֵדְךְ מְשֻׁדָּה אָדָם. בְּיוֹם מְפַתֵּן תְּזַהֵּר הָיוּ עֲנָנִים וּבְרָקִים וּוַיְרִידָת גְּשָׁמִים, בֶּן הָוָא אָוּמָר "ה' בְּצָאתָךְ מְשֻׁעִיר בְּצָעֵדְךְ מְשֻׁדָּה אָדָם אָרֶץ רְעִשָּׁה גַּם שְׁמָנִים נְטַפּוּ גַּם עֲבִים נְטַפּוּ מִים" (מכילתא דרבנן ט, טו):

On the day of *Matan Torah*, there were clouds, lightning, and rain, as our *pasuk* states, *Hashem, as You left Se'ir, as You strode from the fields of Edom, the earth quaked and even the heavens trickled; even the clouds dripped water* (*Mechilta DeRabbi Shimon ben Yochai* 19:16).

The World Will Quake

ה' בְּצָאתָךְ מְשֻׁעִיר בְּצָעֵדְךְ מְשֻׁדָּה אָדָם. כְּשַׁעַתְּרֵיד הַמְּקוּם לַיְפָרָע מְשֻׁעִיר, עַתִּיד לְהַעֲלֵשׁ כָּל הָעוֹלָם בָּוֹלֵ� עַל יוֹשְׁבָיו, בְּדָרְךְ שְׁעָשָׂה בְּשַׁעַתְּמַתֵּן תְּזַהֵּר, שְׁגָאָמָר "ה' בְּצָאתָךְ מְשֻׁעִיר בְּצָעֵדְךְ מְשֻׁדָּה אָדָם אָרֶץ רְעִשָּׁה גַּם שְׁמָנִים נְטַפּוּ גַּם עֲבִים נְטַפּוּ מִים" (ספר רבריט שמגן):

When Hashem will exact revenge from *Se'ir* in the future, He will make the entire world and its inhabitants quake, just as He did when He gave the Torah at Mount Sinai, as described in our *pasuk*: *Hashem, as You left Se'ir, as You strode from the fields of Edom, the earth quaked and even the heavens trickled; even the clouds dripped water* (*Sifri, Devarim* 343).

5. הַרְיִם נָלָו מִפְנֵי הָזֶה סִינֵּי — Mountains melted before Hashem — as did Sinai.

The Unblemished Mountain

One of the blemishes that disqualify a Kohen from performing the *avodah* (Temple service) is *gibein*, exceedingly long eyebrows. *הַרְיִם נָלָו מִפְנֵי הָזֶה*. "וַיַּחֲרֹד כָּל הָהָר" (שְׁמוֹת יט, יח). וְהַלֵּא בְּכָל כָּל הַהָרִים הַהָר, שְׁגָאָמָר "הַרְיִם נָלָו מִפְנֵי הָזֶה סִינֵּי, וְאָמָר (תְּהִלָּם סח, יז) "לְפָהָה תִּרְצֹחַן הַרְיִם גְּבָנִים?" אָמָר לְהָם: כָּלֵם גְּבָנִים אַתָּם כְּפָה רָאַת:

In describing the events leading up to the giving of the Torah, the Torah says: *and the entire mountain shuddered exceedingly*.⁶

trickled; even the clouds dripped water. 6. Shemos 19:18. 7. Tehillim 68:17. 8. Shemos 20:2.

Until this point, Sinai was one of the many mountains in the Wilderness, as we see from our *pasuk*: *Mountains melted before Hashem — as did Sinai*.

However, when Hashem chose Sinai, he set it apart from the others. When the other mountains began to show off their taller peaks, indicating that they should have been chosen instead, Hashem told them,⁷ *Why do you prance, O you "gavnunim" mountains (literally, mountains of lofty peaks)?* He was saying, "Your loftiness makes you all *gavnunim* — blemished, like a *gibein* — compared to Sinai."

They disqualified themselves, because arrogance is considered a blemish (*Mechilta, Yisro, Bachodesh* 4).

Hashem's Glory Fills the World

הַרְיִם נָלָו מִפְנֵי הָזֶה. כְּשַׁעַם הַקְּרוּשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמָר "אַנְבֵּי הָאָלָה" (shawot ב, קִיְתָה הָאָרֶץ חַלָּה, שְׁגָאָמָר "בְּצָאתָךְ מְשֻׁעִיר בְּצָעֵדְךְ מְשֻׁדָּה אָדָם אָרֶץ רְעִשָּׁה" (פסוק ד), וְאָמָר "הַרְיִם נָלָו מִפְנֵי הָזֶה" (מכילתא יתרו בחרוש):

When Hashem gave the Torah and began to say,⁸ "I am Hashem, your God," the entire world trembled, as our *pesukim* say: *Hashem, as You left Se'ir, as You strode from the fields of Edom, the earth quaked... Mountains melted before Hashem* (*Mechilta, Yisro, Bachodesh* 5).

חֲרָלָו בְּרוֹן בִּישראל עד שְׁקָמָתִי רְבּוֹרָה שְׁקָמָתִי אָם 7. — They stopped living in unwalled towns in Israel, they stopped; until I, Devorah, arose; I arose as a mother in Israel.

Arrogance Has Consequences

עד שְׁקָמָתִי דְּבּוֹרָה שְׁקָמָתִי אָם בִּישראל. אמר רב יוחנן אמר רב: כל הַמְּתִינָה... אָם נָבִיא הָוָא נָבָואתוֹ מִסְתְּלָקָת מִמְּנוֹן, מִרְבָּזָה, דְּכִתְבָּב "חֲרָלָו בְּרוֹן בִּישראל חֲרָלָו עד שְׁקָמָתִי רְבּוֹרָה שְׁקָמָתִי אָם בִּישראל וְכַתִּיב (פסוק יב) "עֹזֵר עֹזֵר רְבּוֹרָה עֹזֵר רְבּוֹרָה" (פסחים טו):

A prophet who displays arrogance loses the ability to prophesy. We learn this from Devorah. When singing praise to Hashem upon the defeat of Sisera, she said: *They stopped living in unwalled towns in Israel, they stopped;*

The new
situation
after the war

⁹ My heart is with the lawgivers of Israel who are devoted to the people, [saying,]
“Bless HASHEM.”

¹⁰ Riders of white donkeys, [you] who sit in judgment, and you who walk on the roads, speak up!

¹¹ Rather than the sound of arrows [aimed] at the water-drawers, there they will recount the righteous deeds of HASHEM, the righteous deeds for His open cities in Israel. Then the people of HASHEM descended [again] to the [open] cities.

¹² Give praise, give praise, O Devorah! Give praise, give praise, utter a song! Arise, O Barak, and capture your prisoners, O son of Avinoam!

¹³ Now the survivor dominates the mightiest of the people; HASHEM has given me dominion over the strong ones.

מצודת ציון

(ט) לחוקקי. הגדוליים יקראו מחוקקים, כי הם ממשימים החוקים:
(ו) אַתָּנוּת. נקבות החקמים צחרות. לבנות, כמו "זְמָרֵר אֶחָר" (חוקאלה כה, יח), מודיען. מלשון דין, שיזהו. וברוג, כמו "שִׁיחֹן בְּכָל נְפָלָאָתוֹ" (חילום קה, ב): (יא) מוחצחים. מלשון חיצים: משאבים. מלשון שאיבת המים: יתנו. ענן דבור, כי "וַיַּנְגַּתֶּם" (דברים ג, ז) תרגומו: "ותתגנו", וכן "לְתִנְגֹּתָה לְבַת יִפְתָּח" (להלן יא, ט): פרזונו. מלשון פרוזו: (יב) עורי. מלשון הערכה והתחעררות: ושבה שביר. מלשון שביה: (יג) יבר. ענן ממשלה, כמו "רְדָה בְּקָרֶב אִיבָּר" (חילום קי, ב): שרי. שיר, כמו "שָׂרֵיד וְשָׁלִיט" (ירושע ח, כב): לאדרירים. במו באדרירים, לפה: "יד" במקומם כביתם. וכן "וְגַפְלֵל לְחַרְבָּה" (יקרא כו, ז), ומשפפטו בחרב: (יד) מנוי. מן, והיו "יד" נספפת:

until I, Devorah, arose; I arose as a mother in Israel.
Because she praised herself,⁹ she lost her prophecy and had to pray for it to be returned, asking,¹⁰ Awake, awake, O Devorah! Awake, awake, speak song! (Pesachim 66b).

— רְכָבִי אַתָּנוֹת צָהָרוֹת יִשְׁבֵי עַל מִדְיָן וְהַלְכֵי עַל דָּرָךְ שִׁיחֹו.
Riders of white donkeys, [you] who sit in judgment, and you who walk on the roads, speak up!

¶ All Types of Torah Scholars

רְכָבִי אַתָּנוֹת צָהָרוֹת. תנא רְכָבִי בְּעֵן: מא דרכתי רְכָבִי אַתָּנוֹת צָהָרוֹת יִשְׁבֵי עַל מִדְיָן וְהַלְכֵי עַל דָּרָךְ שִׁיחֹו? רְכָבִי אַתָּנוֹת, אלו תלמידי חכמים שמליכין עיר לעיר וממדינה למדינה למדינו בו תורה. "צָהָרוֹת", שעושן סוטה בaczarim. "ישבי עַל מִדְיָן", שדין דין אמרת לאמיות. "וְהַלְכֵי", אלו בעלי מקרים. "עַל דָּרָךְ", אלו בעלי משנה. "שִׁיחֹו", אלו בעלי תלמוד, שבל שיחתן דברי תורה (ערובין ד):

We can understand this *pasuk* homiletically:

Riders of donkeys refers to Torah students, who travel from one place to another to study Torah.

White because they clarify the Torah until it is as clear

מצודת דוד

(ט) לְבִי לְחוּקָקִי וְגוֹי. רְצָח לְוָמָר, לא מֵהַשְּׁפָה וְלְחוֹזֵן בַּי אִם מְעוֹמֵךְ הַלְבָב אֲרֵבָר לְחוּקָקִי וּשְׁרָאֵל הַמְתֻנְגִּיבִים לְהַלְלָמָם, שָׁהַם בְּרָכָו לְהַעֲלָמָה שְׁנַתְּמַנְּבָמָל בְּלַבְמַבָּבָה לְהַתְּגִּיבָּבָה: (ו) רְכָבִי. הן הַשְּׁרָמִים הַרְוָבִים עַל אַתָּנוֹת לְבַנּוֹת לְרֹב הַבָּרוֹלָה, הַן הַחֲכָמִים יוֹשְׁבִי הַמְשָׁפֶט, הַן הַסּוֹדִים הַהְוָלִיכִים בְּרֹקָה, כָּלְבִּים שִׁיחֹן וְזַבְּרוֹת תְּהִלָּות הָה, הַשְּׁרָמִים עַל אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ בְּגָדוֹלָמָם, וַחֲכָמִים עַל אֲשֶׁר יוֹלְכוּ מַעֲטָה לְהַרְחִיב לְבַם בְּחַקְמָה מְבֵל טְרוֹדוֹת פְּחַד קָאוֹבִים, וַחֲכָמִים עַל כֵּי יַלְכֵו מַעֲטָה בְּדַרְךְ סְלָולָה, לְאַרְחֹות עַקְלְלָות: (יא) מַקוּל מִוחצִים. רְצָח לְוָמָר, תְּמָרָת מַה שְׁקִינָה נְשָׁמָע קָל מָוִרִים חֲצִים, אֲשֶׁר דָּרְבָּו בֵּין נְחֹלִיכִים לְשָׁאָב מִים, תָּמָר נְקֹל הַהָּה יִשְׁמַע עַתְּה שֵׁם קָל מִסְפָּרִים אַזְרָקָת הָה, וְהַמְּצָרָקָת שְׁעַשָּׂה לְהַעֲרִים הַפְּרָרִים שְׁבִשְׁרָאֵל אֲשֶׁר קָיו שְׁוּמִים, כִּי אוֹ בְּהִזְוּת תְּהִשְׁועָה חָרוּ וַיַּרְדוּ עַמְּה הַלְּעָרִים הַפְּרָרִים: (יב) עֲורי עֲורי. רְצָח לְוָמָר, הַתְּחִזִּיק לְבָרֶב בְּשִׁיר. וּכְפַלָּה אֱמִירָה בְּדַרְךְ הַשִּׁיר וְלַרְבָּב הַזָּרוֹז: וְשַׁבָּה שְׁבִינָה וַיַּרְדוּ הַתְּהִשְׁועָה, אֲזֶן הַגְּשָׁאָר מִישְׁרָאֵל יִמְשָׁל בְּאֲדִירִי עַמְּ, הַמְּנָזָרִים שְׁוֹנוֹת: (יד) מַנִּי אֲפָרִים. מַנִּי שְׁבַט אֲפָרִים וְשְׁרָשִׁים, וְהַוְּשָׁע נְשָׁאָם:

until I, Devorah, arose; I arose as a mother in Israel.

Because she praised herself,⁹ she lost her prophecy and had to pray for it to be returned, asking,¹⁰ Awake, awake, O Devorah! Awake, awake, speak song! (Pesachim 66b).

as the sky at noon.¹¹

You who sit in judgment are the judges who render judgments that are absolutely true.¹²

You who walk are the masters of the Written Torah.¹³

On the roads refers to the masters of Mishnah.¹⁴

Speak refers to the masters of Gemara, whose every conversation consists of words of Torah¹⁵ (Eruvin 54b).

11. — צְדָקָת פְּרוֹזֹנוּ בִּשְׁرָאֵל. — The righteous deeds for His open cities in Israel.

¶ Kindly Scattered

צדקה פְּרוֹזֹנוּ בִּשְׁרָאֵל. אמר רבי אוֹשְׁעִיא: מא דרכתי צְדָקָת פְּרוֹזֹנוּ בִּשְׁרָאֵל? צְדָקָה עֲשָׂה תְּקָרָשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּשְׁרָאֵל שְׁפָרָן לְכִינָן הָאָמוֹנוֹת (פסחים פ):

Homiletically, this *pasuk* can be understood to mean that Hashem acted righteously with the Jewish people by scattering them among the nations of the world, so that even if they were persecuted in one place, the nation would continue to survive elsewhere¹⁶ (Pesachim 87b).

9. See Schottenstein Edition, note 15

13. Ibid., note 8.

10. Below, *pasuk* 12.

14. Ibid., note 9.

11. See Schottenstein Edition, note 6.

15. Ibid., note 10.

12. Ibid., note 7.

16. See Schottenstein Edition, note 42.

- רד"ק -

שרשם בעמלק. שרשם היה נלחם בעמלק, והוא היה יהושע בן נון שהיה שרע אפרים וושי'ם (בראשית רבה נט, ו). ואחריו יהושע נלחם בנומי עם עמלק והוא שאל של שזיה משפט בנומיין. וכ"ר אחירך בגנוג אפרים. וכ"ר בעמיהיר בגנוג בונמן. ואנראה זה היה ברוך בגבאתה, והחכירה המתווורדים והמתוקדים אל מלחמותה זו. עתה שירדו למילקה ממן מביר הגודלים והחכמים, ואף על פי שהו מעבר לירדן התעורר והתחזק לבא למילקה מלחמה ואת. וכן מזובולו ירד אפיקו הטערים והחכמים, אין ציריך לומר שאך העם. ומושבים בשפט טבר, פירוש, החכמים והטערים: שבט. העט, וכן תרגום יוונתן "בקוממוס דספרא". (טו) וכן בין השרים שחו בייששכר לצאו עם דבורה, ושרי במושרים, כמו "זרקע לו חלונין" (ירמה כב, ז) כמו חולוניים. "וחשופי שת" (ישעיה ד) והחומות נתקי. וכן שבט יששכר יצא כלו. וכן בק' ציא עם דבורה: בעמק שליח ברגלו. ובלקס גבל ליליתון, הלספון לת' קטע ולבב לילכי מלכמיה: בפלגות ראותן. גבל חילוקין לזו גבל לרובן, רב' חזקיה לרב, "נכלי ליקח", ערכומית, ומما קיים ערכומומיתו, י"ב נז' פין מפקדי מלכמיה נקמווע מי נולך ויסיס טמונה: (טו) שרקות עדרים. נטמגע קול טדרי מלכמיה, במ' קול גנות גדרה ולמי קול גנות קלנס. ע"פ צמות נג, י"ח: (ו) בעבר הירדן שבן. וכן קול מל מלכמיה. וכן לא בכינס ממוני כספיות נטמוד ונקלוט:

— מצודת דוד —

כלל העם, ומפני הפלבור ייחודה הדבור לברך ש' היה ש' נצ'בא: בפלגנות ראוובן. רצחה לומר, אם כל השבטים האלו לא פחורו מלדרת לפולחמות, אס בענבר ואמ' בהוויה ואס בעטיר, לוזאת בפלגנות ראוובן, רצחה לומר, גולים המה חקוקין לב, במאה שראובן נמליך וגופר מון מלתקה הדריה, גולים המה חקוקין לב, רצחה לומר, הנה ראווי לחשוב ברות מחשבות לב להבון תברך מה זהה הינה לו שבחולק מון מלתקה: (טו) לפה ישבת בין המשפטים. רצחה לומר, ואס תשיב לומר שאתחה מורה לב לרמת לקריאת נשך, אם כן מתחלה למו ישבת באחות עבר הנירון יין גובל ארץ ישראל ובין גובל העמים, קלא מוקום סטגה הוא לשכת על הספר, מודע בחרת בזה הגובל לשכבה: לשמעו וגוי. רצחה לומר, מה ששאלת הארץ היה באמරך "ארץ מקה דיא ולעכנייך מגננה" (כמובר לב. ד), וכי שאלתך היה לשכבה בית לשמעו שרకות הדערדים הנקטע, וכי לא עלהה על דעתך שבעל קרתר תנדר במלכחות בהיותך יווש על הספר. לאtan, שבעל קרתר תנדר במלכחות בהיותך יווש על הספר. לאtan, למאה שפפר ראוובן מן מלתקה, ראווי לתקור עלייו וברות חקירות לב, להשכיל אמתת הדריה: (יז) גלעד וגוי. רצחה לומר, אם נחשוב שלוח לא בא ראוובן מלתקה על בינו נחלתו היא עבר הנירון ורחוקה מפקום בעמלק. מזו גלחם הוא בעמלק והחילשים, כמו שעמארם (שמות יי, יט) "ונחליש והושע את עצמלק": אחוריך. אבל תדרב לאפרדים ותאמור, אחר מלתקה יוחש עשר יצא מפרק, בובו שאולי הבא מבניימין ולחם בעמלק ברוב עם אשר בזובו עמו מנק אטה ישראאל, ובומו שעמארם (שמואל א, ט, ז) "יעפיקדים וגוי מאמים אלף", יירדו מוחזקים. השרים מבני מיכר בן מגשא יירדו במלתקה ההיא עם סיסרא, וmobולן יירדו גולמי. ואף הoporים עם שאיניהם מלפזרי מלתקה: (טו) ושרי יששכר. רצחה לומר, עם כי השרים יששכר ישבו בכל עת עם דבורה למלמד בישראל חוק ומשפט, ובמו שאגמור ובורו והמס'ב, בלו) "ומנבר יששכר יודעי בגין עתים וגוי", ולא נסו אם בן מעולם ללחכ במלתקה, ויששכר עם כל זה עשה בן במו ברק וירד מלתקה במו: בעמק שלח ברגלוין. כי לעמלה (לשל הד) נאמר שאננה דבורה לבך לרמת מן תבר אל העמק לקרה את מלתקה, ושמע בערך אללה וירד (שם פסוק יז). וזה אמרה גם בזה עשה יששכר בברק, כי בעמק אשר שלח לרמת בה ברבר ה' על ידי רביונת, בה ירד ברגוליו של ברק, רצחה לומר, עם הלוכו ואחריו ולא פחד לרמת אל העמק (ומלת שלח חזר על יששכר, כי דבר ה' שעיל ידי דבורה בגין

בְּעָמֵלִק אַחֲרֵיךְ בְּגִימֵין בְּעָמֵמִיר
 מֶנִּי מֶבֶר יְרֻדוֹ מִחְקָלִים וּמַזְבוֹלָן מִשְׁכִּים בְּשִׁבְטֵי
 סְפִּרְתָּו וְשָׂרֵי בִּישְׁשָׁכָר עַמְּדָבָרָה וּוִישָׁשָׁכָר
 בְּעַמְּקָשְׁלָחָם בְּפֶלְגּוֹתָה רָאוּבָן גְּדוּלִים
 בְּרַגְלִיוֹן בְּקַקְקִילָּבָן לְמַה יְשַׁבֵּת בּוֹין
 הַמְּשִׁפְתִּים לְשָׁמֵעַ שְׁرָקוֹת עֲדָרִים לְפֶלְגּוֹת
 רָאוּבָן גְּדוּלִים חַקְרִילָבָן גַּלְעָד בְּעֶבֶר הַיְרָדוֹן

10 of 10

מן מזכיר ירדנו מוחקקים. כלים גדרויס נפקדו ליה קהילויה לחלק בקבוקים
בצ'ס טיר כל קבלן הרגבון" (דבירי ג, 7), נפקדו ליה וס פסקוק זיה' (טז) ושרוי ביששכר. כלים נפקדו כלם בסלה סנדרלהות טוקיקס פטולאה,
וילמי צביה נטעס" (ויכי קומיס-ה' יט, נט), ספמיד טס דרכיה גלעדי
קיבלן חק ואכפטע: ושרוי ביששכר. ו"ז זוז מפלגה קיה וויליא מעתיקת
כלום, ויכי סתי כי"ז" ב"במוטה ז"ל" (וילם 3, כט), "וְקַרְבָּן לוֹ קָלוֹן" (וימיש
ככ, ז): ויששכר בן ברק, ומחר קטעס כל נפקדו כן גס סס ברק
בלל לחלק נזיה: בעמק שליח ברגליין. נפקדים קבלן ליליווון, ליטסןף לה
קטעס וכל נפקדי פאלקחון: בבלגוזת ראנזון. קבלן קחילקן נגיד אל רהונן,
רכזו חקקי לב, "ככי יי'ך", ערמומייט, וסס קיה ערמומייט, ייך נז
בן מנטס פאלקחון לאטומע יי' נזק וויליא טפמא" (טז) שركות עדרים.
לאטומע קובל זגדרי סטעלקחה, לימי קובל נזנות גודסה נזקי קובל טנוט לולאש
(טז"ז צמום נט, זיה): (טז) עבר הרידן שבען. נט קובל קובל פאלקחונה. וכן
זו בכיניהם מונו כספיויס נטמונט לולברום:

בעמלק. מאו גלחם הוא בעמלק והחלילם, כמו שנאמר (שמות יז, ז) "וניחלש והושע את עמלק"; אחריך. אבל תרבר לאפרים ותאמיר, אחר מלוחמות והושע אשר יצא מפה, בזוא שאל הכא מבנימין ויזחם בעמלק ברוב עם אשר יבואו עמו מנה מטה אורה ישראלי, וכמו שנאמר שמואל א' טו, ד, יז "וישקרים וגוי מעתים אלך"; ירדו מלחקים. נשרים מבני מכיר בן גונשה ירדו במלחמה היהיא עם סיסרא, מזובן ירדו בולם, ואף הנספרים עם שאינם מלפני מלכחה: (טו) ושרי יישבר. רצח לומר, עם כי השרים יישבר ישבו בכל עת עם דברה לפלד בישראל חק לעמים וו", וכמו שנאמר ורכי ורמם א' יב, ל, יז "ומכבי יישבר יוציא בינה לעמים וו", ולא נס און בן מועלם לכלכת במלחמה, ושבר עם כל זה עשה בן במו ברק וירד לפולקיה רבויה לרדרת מן הדור אל העמק לקראות המלחמה, נאמר שאמורה רבויה לרדרת מן הדור אל העמק לקראות המלחמה, ושמע ברכ אליך וירד (שם פטוק יד). ולזה אמורה גם בזה עשה יישבר ברכ, כי בעמק אשר שלח לרדרת בה ברכ ה על ידי רבויה, בה ירד ברגilio של ברכ רצח לומר, עם הלווכו ואחריו ולא פוך לרדרת אל העמק (ומלח שלח חזר על יישבר, כי דבר ה שעיל ידי ברכות היה

The response of her fellow Jews

¹⁴ From Ephraim, whose root [fought] against Amalek; after you came Binyamin with your peoples. From Machir descended lawgivers; and from Zevulun, those who ply the scribal quill.

¹⁵ The leaders of Yissachar were with Devorah, and so was [the rest of] Yissachar with Barak; into the valley he was sent on his feet. But in the indecision of Reuven there was great deceit.

¹⁶ Why did you remain sitting at the borders to hear the bleatings of the flocks? The indecision of Reuven demands great investigation.

מצודת ציון

(טו) הַמְשִׁפְתִּים. מֶלֶשׁוֹן שָׁפָחָה, וְעַנְיָנוֹ גָּבוֹל, וְכֵן תְּרֵגֶם יָנוֹתָן "תְּחוּמִין", גַּם הוּא פְּרָגָם שֶׁל "גָּבוֹל", וְכֵן "רְבָץ בֵּין הַמְשִׁפְתִּים" (שם טט, יד): שְׁרָקוֹת. הַונְחָלָל הַקּוֹל הַבָּאָה בְּקִבּוֹצָה הַשְּׁפִיטִים, וְכֵן "שְׁרָקָל לוּ" (ישעה ה, כו), וְהוּא שָׁאָל עַל קָול הַמִּקְנָה:

בעממיך. מלשון עם: משבים. כי הכתיבת עשויה במשיכת הקולם: שבט. רוץ להזכיר קולם: (טו) ושרי. כמו ושרים: בריגלו. עם הלוכו ואחרית, וכן "זינעל בריגלו" (לעל ה, י): בפלגות. ענן חלוקה, כמו נפלגה הארץ" (בראשית י, כה): חקקי. מלשון חוקקה, וענינו מוחשכה:

14. — מני מקביר ירדו מחוקקים — From Machir descended lawgivers.

↳ Grandsons Are Sons

מני מקביר ירדו מחוקקים. אמר ליה רבקה לרבא בר מאריא מנא הא מיליא דאמור רבנן בini בני בני הון בקבינט... מתקא, "ואחר בא חצראן אל בת מקביר אבי גולדער ותלדר לו את שגוב" (דברי הימים א, ב, כא), וחתיב "מני מקביר ירדו מחוקקים", ובתיב (תהלים ס, ט) "יהודה מחוקקי" (במota שב):

Our *pasuk* relates that lawmakers (*mechokekim*) descended from Machir, but another *pasuk*¹⁷ states that lawmakers descend from the tribe of Yehudah. How could a lawmaker have descended from Machir, who was not from Yehudah?

The grandson of Machir, who was the lawmaker Seguv, was the son of Machir's daughter. Seguv's father was Chetzron, who hailed from the tribe of Yehudah.¹⁸

This proves that the child of a person's daughter is considered his child (*Yevamos* 62b).

15. — וְשָׂרֵי בִּישָׁבָר עַם דְּבָרָה וְיִשָּׁבָר בֵּן בָּרָק בָּעֵמֶק — The leaders of Yissachar were with Devorah, and so was [the rest of] Yissachar with Barak.

↳ Yissachar's Understanding

When the *Mishkan* was inaugurated, the *Nesiim* (princes of the tribes) brought offerings on the first twelve days, one *nasi* each day.

וְשָׂרֵי בִּישָׁבָר עַם דְּבָרָה. אֲבָא חַנִּין אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אַלְיעָזָר: לְפִי שָׂוְבָה נְתָנָא לְבָעֵצָה, זֶה שְׁנִינָה בִּנְהָה בְּחַלְקָה, שְׁנָאָמָר "וּמְבֵנִי יִשָּׁבָר יְרֻעָה בִּנְהָה לְעַתִּים" (דברי הימים א, יב, לג), וְאָמַר "וְשָׂרֵי בִּישָׁבָר עַם דְּבָרָה וְיִשָּׁבָר בֵּן בָּרָק בָּעֵמֶק" (ספרי במודרב נב):

Nesanel ben Tzuar, the *Nasi* (prince) of Yissachar, had the idea that the *Nesiim* should bring their offerings. As a reward, *binah* (understanding) was given to his tribe, as

we see in two *pesukim*: Of the children of Yissachar, men with understanding for the times,¹⁹ and our *pasuk*: The leaders of Yissachar were with Devorah, and so was [the rest of] Yissachar with Barak (*Sifri, Bamidbar* 52).

↳ Home to the Great Study Hall

וְשָׂרֵי בִּישָׁבָר עַם דְּבָרָה. זֶה שְׂרֵי בִּישָׁבָר עַם דְּבָרָה, מַלְפֵד שְׁבִיטָה הַמְּרַקֵּשׁ הַגָּדוֹל עַתִּיד לְהִיוֹת בְּתוֹךְ שְׁבָטוֹ שֶׁל יִשָּׁבָר (מדרש תנאים מג, י):

Our *pausk* teaches that, in the future, the great *bais midrash*, study hall, will be in the territory of the tribe of Yissachar (*Midrash Tannaim* 33:18).

16. — לְפִלְגּוֹת רָאוּבָן גָּדוֹלִים חֲקֵרִי לְבִ — The indecision of Reuven demands great investigation.

↳ Acting His Age

The marriage of a boy who is minor is not a valid marriage.

לְפִלְגּוֹת רָאוּבָן גָּדוֹלִים חֲקֵרִי לְבִ. היהיא הנפק עללה קלא דאיידשא להקען הנראאה בגדור. אמר ליה רב מרדכי לר' אש'יה: הוה עוברא, אמרו עדין לא הגיע לפלגות רָאוּבָן, שנאמר ל' פִלְגּוֹת רָאוּבָן גָּדוֹלִים חֲקֵרִי לְבִ (גיטין פט):

A rumor spread that a minor had betrothed²⁰ a woman. Since the boy looked older than his age, there was concern that people might think that the woman was indeed married, and when she later married someone else, they would say that the rabbis allowed a married woman to marry someone else.

One of the Sages recounted that there had been such a case in the past, and the rabbis ruled that there was no need for concern, citing our *pausk* and offering an homiletical interpretation: גָּדוֹלִים, adults, chikrei lev, are mature. Since this boy did not act with maturity, everyone would know that he was a minor even if he looked older (*Gittin* 89b).

17. *Tehillim* 60:9. 18. *I Divrei HaYamim* 2:21. 19. *Ibid.* 12:33.

20. The first stage of a Jewish marriage is called *kiddushin*, betrothal.

ה / ייח'בא

שרן וDOBית דן גו עברי [נו-עכברו] ירדנק
ולשיינו נסヒון בספני דבית אשר על
ספר ימי שרו קורי עממי דפגרו תבו
ובגונון יתיבו בחן: »דבית זבולון לקביל
עממי לאגדיפטו קדם יי מסרו נפשיהם
לקטלא אנון ורבית נפתלי ישבחוון קל
עממי ארעה: ט אתו מליכא דחוועם עם
סינסרא ואגייחו קרבא בגין אגיחו קרבא
[אי מוסף בד] מליכי בגין בתענוג הו שרגן
וונטען על מי מגדו ממון דכסף לא קבילה:
ב מן שמייא אתחז עפיהון קרבא מאתר
דנטפקין פוכבאי מכבשי דביריהון תפון
אתאגה קרבא עם סיסרא: א נחלה דקישון

-ד"ק

— מצודת דוד

שנאמר למלוכה (ה), ולא צנה לה'bia לאפלחה מיתר השבטים, מבל' המלך קח
מקום התרעמה בכוונה על ראנון ועל דן על שלא באו מעצם ברוך
שבאו מישאר השבטים): (יט) באו מלכיהם. ר' זומר, שבתי ישראלי
הנה לא באו לעזרת אחיהם, ומלכיהם ארחות אחורות בוא לעזרת סינרא
ונלחמו בעבורו. א' בעת הלחם סינרא נלחמו בעבורו מלכי בענין ברב
עם, כי בתענוק נלחמו, וקצתה המהנה הגיע עד מי מגדו; ב' ב' ח'ם באו
בעורתו ולא לקו בשכרים בעץ בסוף, ואמרה כמתה ערום. ק' לא קאותו
ועשריו הימה פרוצים פירוזים מבלי חומה, ולזה בעל כrho שן אצל ערי
העירוצים בל' בוא בהם קאיוב מסמוך להספה: (יח) בבלון וג' ר' זומר
ולומר, אלים בבלון עשה הפטוב, כי הוא עם אשר חרף ובזה נפשו ללבת
למלך קחמה, ולא יקרה נפשו בעיזיו לחושש פן ימות מלך קחמה; ונפתלי
וג'ו. ר' זומר, גם נפתלי במו' לא ח' למות על מוריוני שדה במקום
הרתיחו השריונות, ובכיסו בנהל קישון להתקarra, ושתפם מי הנחל.
המלך קחמה (עם כי ה' צנה להקח למלחה בני בבלון ובני נפתלי, כמו

**אֲשֶׁר
וְעַל מִפְרָצֵינוּ
וּנְפָתֵלִי
בָּאוּ מֶלֶכִים
בְּתִיעֵן
כִּסְף לֹא
הַכּוֹכְבִים
בְּחַל קִישׁוֹן**

שָׁבֵן לְמַה יִגּוֹר אֲנִי
יִשְׁבֶּלֶת חֻזֶּף יְמִים
יִשְׁבּוֹן: יְחִזְבֵּלָן עִם חַרְפַּת נְפָשׁוֹ לְכָמָן
עַל מְרוֹמֵי שָׁהָה:
גָּלְחָמוֹ אֹז גָּלְחָמוֹ מֶלֶכִי בְּנֵעַן
עַל-מֵמִי מְגַדּוֹ בְּצָעַ
לְקָחוֹ: כְּמַנְשְׁקָמִים גָּלְחָמוֹ
מִמְסָלוֹתָם גָּלְחָמוֹ עַמְ-סִיסְרָא:

ועל מופרץיו. כמו זו פרלוטה קלה: (יח) זבלון עם חרב וגוו. כיון שה נפסו וסקפקי ערלו מותם במלתמים מס בקי, וכן נפקלי על מרוומי שדרה על קר פוכו: (יט) בתרנער על פוי מגדו. פרטס יונקן "קעטנד קוין מאטען על מי מגדו", לר' במקהיל קעטנד ומגעו עד גל מי מגדו: בעסף לא לckerו. חיסס בלחו על מערצת טיקלה, לה קאטה ממעו קאכל: (כ) מן שםים נלכחו. ולו' לתק"ה דעיה קס דבוח דעלמאיגס רוויינס דוס בכלי: מומסלותם. לר' ברכוכט צדוקים וסופו קלהן, מפקח למכו ותוקומו כראוי, ה' טובז' נעל רקיין קהויר אנטזין צמיסס להרין, נטרכוכט קוקוט קז'קיעט כמיין גבר כדרלט, מזק' להרטו גאנצין כל קרי. וכן נפקקלט קפמיעיד "מפעסלאטס נקחמו" ה'ו' זומען דעומזין צל קראטינט גאנזא צמיסס על קהרין:

ישראל, ואקה למה לא עשיית כן; וזה למה נגור אניות. איןנו אומר על א' (בראשית טט, י) "זבוכן לחוף ימים ישבן", ואך על פי שפטות בקהלו "מוליך קירון" (בקיצור קירון), נכו' לומר, שעבר קירון וברח מפחד הדואיב והניס נכסי לעבר קירון. וכן ישב לחוף ימים. כי שם ה'ה חילקו ונורלו, במשן שנאמר בגבורלו (שם פסוי ארכיה): "על מפרציו ישבו", על מקומות הפתיצים לו בעריו. ישובן ש' תרגם, "קרנו עממי רפגרו וגנו": (יח) חרך נפשו למות. גלה ופרשנ' על מרים ישודה להלחתם. יונגן ותרגם, "קבית נפתלי ישבדונן כל יתבי..." (יא) "וישב מנשה, ומון תראח כי רוחקים זו זה מזה, כמו שאמר (ירושע י, יא) "וישב פיי מגדו. ויתכן לפרש, כי בא מלבני בגען והוא סיירא ואשר בא עמו לתרגם יונגן, "במענה היו שרן ומיטן על מי מגדו": בצע כסוף לא לךו הורגמים אומם: (כ'כ'א) מן שמיים גלחמו. כל בך היה הנצחון גדרול שנ' ממלוטות. על דרכך "שםנה הנחתה ה' גבוריך" (ויאל ה, יא). וווער הרונש' (פס'

המלחמה, הלא גם גלעד שוכן בעבר תירדן, ועם כל זה בא לפאלקיהו, כמו שאפואר למלוכה (פסוק י) "מפני קיכר וגוו", והוא גלעד. רצח לו מורה, אף על דין יש להתרעם מארך, כי למאה יקנץ כל אשר לו לשפטם בפסקינות ולבירות, הלא חילתו קרויה למכוקם המלחמה, והודיע אם בן ברח ולא בא למלחמה: אשר וגוו. רצח לו מר, עם שום אשר לא בא, הנה לה לא במעל עשה, רק על כי נחלתו היא בחוף הים על הספר, ועריו הימה פורצים פורווים מבל' חומרה, ולזה בעל כרכחו שכן אצל ערי הפורצים לבב בוא בהם נאויוב הסמור למסטר: (יח) זבלון וגוו. רצח לו מר, אולם זבלון עשה הטעון, כי הוא עם אשר חרף ובנה נפשו ללבת למלתקהו, ולא יקרה נפשו בעיניו לחושש בזנות במלחמה: ובפתלי וגוו. רצח לו מר, גם נפתלי במוותו לא חש למות על מרים שירה במקומם המלחמה (עם כי ה' צוח להקחת למלחמה בני זבלון ובניהם נפתלי), כמו

¹⁷ *Gilad dwelled across the Yarden; and Dan — why did he gather [his valuables] onto ships? But Asher lived by the shores of seas and remained [to protect] his open [borders].*

¹⁸ *Zevulun is a people that risked its life to the death, and so did Naftali, on the heights of the battlefield.*

The miraculous rout of Sisera's army
¹⁹ *Kings came and fought — then the kings of Canaan fought, from Tanach to the waters of Megiddo, without accepting monetary reward.*

²⁰ *From heaven they fought, the very stars from their orbits did battle with Sisera.*

מצוות ציון

מִרְוָמֵי. מַלְשׂוֹן רַם: (יט) עַל פִּי. עַד פִּי. בֶּצְעַג. עַנְנָן חֲמֹדָה, כְּמוֹ "מִה בְּזַעַג. לְשֻׁפְתֵּן הַיּוֹם, וְכֵן" וּבְחֻזְוף הַיּוֹם" (תהלים ט, ד): אֲנוֹנִיות. בְּאֲנוֹנִיות:
(יז) גִּגְוָר. יַאֲסָף, כְּמוֹ "גִּגְוָר עַל עַזְוִים" (תהלים טט, ד): לְחוֹזֶף. לְשֻׁפְתֵּן הַיּוֹם, וְכֵן" וּבְחֻזְוף הַיּוֹם" (דברים א, ז): (יח) חָרָף. עַנְנָן בְּקִיוֹת:

18. זבלון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרים מי שדה.
Zevulun is a people that risked its life to the death, and so did Naftali, on the heights of the battlefield.

Zevulun's Battlefield Epiphany

ובולון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרים מי שדה. אמר עזירא: קרטרון וו ציפורין ולפאה נקרא שמו ציפורין, שושבת בראש החרב בכפר. וקרטרון ציפורין האיא? והא קרטרון בחלקו של זבולון קוראי, דכתיב (לעיל א, ל) "ובולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נחללי", ובולון מתרעם על מדורתו הורה שנאמר זבולון לפני הקדרוש ברוך הוא. רבינו של ר' עפתקה על מרים שדה. אמר זבולון לפני הקדרוש ברוך הוא. ר' רבינו של עולם, ואחמי נתה קדם שורות וברימות, ולי נתת קרים וגבעות. לאחמי נתת להם ארונות, ולי נתת ימים ונחרות. אמר לו: בולון צרכין לך על ידי חילוין, שאמור (דברים לג, יט) "עמים הר יקראו ושבני טמוני חול..." ואיז סלקא דעתך קטרון זו ציפורין, אםאי מתרעם על מדורתו? והא קרי ציפורין מילא רענרא טבויא... אפייל קבי שורות וברימות עדריא לא ליה. דקיא גמי, דכתיב "ונפתלי על מרים מי שדה", שמע מינה (מגילה ח, ו):

This pasuk can be translated to mean, Zevulun was a people that shamed its soul to death, unhappy with its territory.

One opinion says that Kitron, which was in the territory of Zevulun, is also known as Tzippori, because it sits atop a mountain like a bird (ציפור).

However, our pasuk indicates that Zevulun was dissatisfied with his lot, and complained to Hashem that his brothers had received fields and vineyards on dry land, while he had received hills, mountains, oceans, and rivers, as our pasuk continues, *Naftali was on the high places of the field*.

Since Kitron was actually Tzippori, why would Zevulun complain? Tzippori is an excellent territory, and it actually contained an eighth of the most productive land in Eretz Yisrael!

Even though Tzippori was good territory, Zevulun still preferred fields and vineyards over mountains and hills²¹ (*Megillah 6a*).

21. Hashem answered that Zevulun's territory would have the *chilazon*, the creature that produces the unique and valuable *techeiles* dye used in *tzitzis* and in the garments of Kohanim, and all the tribes would need to come to them to purchase these. 22. *Sotah* 37a and *Mechilta* explain that when the Jews stood at the Sea of Reeds, the leaders of the tribes of Yehudah and Binyamin both wanted to be the first to plunge into the Sea, so the miracle is considered to have been brought about through both tribes. 23. Above, 4:6. 24. *Tehillim* 68:28 refers to miracles performed through Yehudah, Binyamin, Zevulun, and Naftali.

• The Miracles of Naftali and Zevulun

ובולון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרים מי שדה. בא ולמד שבספק שעצה הקרויש ברוך הוא נסם על ידי שבט יהונה ובנימין על חנן, בקה עשה להם לישראל נסם על ידי שרי זבולון ונתקל עלי. ר' ברכיה שנאמר (לעיל ד, ז) "וַתִּתְשַׁלֵּח וַתִּקְרַא לְבָרָק צָרָר וְלִקְרָב עַפְתָּה עַשְׂרָת אֱלֹהִים אִישׁ מִבְנֵי נַפְתָּלִי מִבְנֵי זְבוּלֹן", ואומר שם (ז) "וַיִּמְשְׁכְּתִי אֶלְيָה אֶל נַחַל קִישׁוֹן אֶת סִיסְרָא שֶׁר צָבָא בֵּין...", ואומר זבולון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרים מי שדה (Mechilta beshalach ח):

Just as Hashem performed miracles through the tribes of Yehudah and Binyamin at the Yam Suf,²² He performed miracles through the tribes of Zevulun and Naftali, under Devorah. The army that waged war against Sisera came from those two tribes, as an earlier pasuk²³ states, *She sent and summoned Barak, son of Avinoam of Kedesh-naftali, and said to him, "Behold, Hashem, the God of Israel, has commanded, 'Go and convince [the people to go] toward Mount Tavor, and take with you ten thousand men from the children of Naftali and from the children of Zevulun.'*²⁴

They were victorious in battle through an open miracle, as Hashem foretold in the pasuk that follows: *I will draw toward you — to Kishon Brook — Sisera, the general of Yavin's army, with his chariot and his multitude; and I shall deliver him into your hand (Mechilta, Beshalach 5).*

20. מִן שְׁמִים גָּלְחוּמוֹ הַכּוֹבִים מִמְסָלוֹתָם גָּלְחוּמוֹ עִם סִיסְרָא
From heaven they fought, the very stars from their orbits did battle with Sisera

• The Heavens Do Battle

מן שְׁמִים גָּלְחוּמוֹ הַכּוֹבִים מִמְסָלוֹתָם. כי כל בשמיים ובארץ" (דברי הימים א כט, יא), וזה מלחתה סיסרא, שנאמר מן שְׁמִים גָּלְחוּמוֹ הַכּוֹבִים מִמְסָלוֹתָם וגוי (ברכות נח, ז):

In the war against Sisera, Hashem made the stars shine fiercely on Sisera's armored fighters.

גָּרְפָּם
נְפָשִׁי
סֻוָּס

נפשי עז:

נְחָלָ קְדוּמִים נְחָלָ קִישׁוֹן

כב

מדחרות דחרות אביריו:

תדרבי
עקבי
כג אורו

כג אורה

רדו

היו נבוקסין בנהל קישון להתקרר וושׁוּטָם הַמְּלָא, לפִיכְרָם סְפֻּסָּק נַחַל קישון גורם לפְּסֹוּק מִן שָׁמָיִם גַּלְגָּלוֹמו. ולפי דָּרָךְ הַפְּשַׁט, לפי שְׁמֶמְלָחָתָה הַתְּהִימָה בערבה אשר על שְׂפַת נַחַל קישון, היו נְגָנָסִים בַּנַּחַל תֵן לְבָרוּם תֵן לעירוך מלכחה עם ישראל, ונְגַשְּׁלוּ הַמְּרַבְּבָתָות כְּמוֹ [בְּיַסְמִים סָוף עַל חֵיל פרעה] בְּמִצְרַיִם שֶׁאָמָר (שמות י, כ) "וַיַּסֵּר אֶת אָפֵן מְרַבְּבָתָיו", וּבְפָלוּ הַפְּרַשִׁים בְּגַנְּלָל וְגַרְעָם הַנַּחַל וְתוֹעֲנוֹ. [גְּרָפָם. מְלָשָׁן רְבוּמִינוֹ ל']. גְּרוּפָם (שבת ל), גְּרוּפִין מִתְּחַת רְצִילִי הַבְּהִמָה (פסחים נה), וּמִתְּרוּגָם "יעִיטִים" (שמות לח, א) "מְגַרְבִּתְיָא", בְּלֹמֶר הַנַּחַל גְּרָפָם וְשַׁעַטָּם וְתוֹעֲנוֹ. ואֶל בַּן מִmr (הַכְּתוּב) תְּדַרְכִּי נְפָשִׁי עַז, בְּלֹמֶר, הַנַּחַל שְׁגָרָפָם, דָּרָכָה נְפָשִׁי (אוֹתוֹ) יוֹשִׁירֶת נְפָשִׁי קְטִילִי גְּבָרְיוֹן בְּתַקְוֹף". וּפִירּוֹשׁ נַחַל קְדוּמִים, נַחַל שְׁחִיה יוֹזִיבִי, עַל דָּרָךְ כָּל הַלְּמַעֲנָחוֹ וְגוֹי" (משלי טו, ד): (כב) אָז הַלְמָנוֹ.

(ב) גראם. עטףוּס מִן קְטוּלָס כְּמַגְרָפָה זוֹ וְצַגְעָפָת הַת קְתָלֶר מִן קְפִילָה; נַחַל קְדוּמִים. נַעֲנֵס עַמְּרָץ לִיְּסָטֶל זֶה מִימּוֹת מַלְאִים, כְּלָלִיתָה בְּפִיחִים (קִיחָה); תְּדַרְכִּי נְפָשִׁי. כְּרַלְגָּס הַת מַזְטָוִי כְּפִינָן: (כב) הַלְמוּעַקְבִּי סָסָס. נַעֲלֵנוּ טַלְפִּים וּסְקִינִּים, דָּקְקִיהָ חֹסֶן כְּפֻכָּבֶן מַעֲרִיפָה הַת מַעֲלִפָּנוּ נְמַמְתָּא, כְּמוֹ שְׂמַולְגָּן הַת גְּכַלְגָּס כְּרוּקָהָן וּסְפַלְפִּיס נְמַמְתָּא, וּמְפַזְּךָ שְׂמַכְפָּלוּס כְּלָלָמָס: מְדַהָּרוֹת דִּיהָרוֹת אֲבִירָיו. נְכִיּוּמָלְקִידָס הַת וּסְסִיקָס פְּמַלְמָחָס, נְצִוָּן "סְסָס דָּקָר" (נְחָסָס ג, צ), סָווּ לְצָוֵן סְרִקְלָת סְפָסָס:

דוח און-

(בא) **גרפם**. ענן כבוד וטמא, כי "עימים" (שמה לח. ג) תרגם אונקלוס "מגורייתא", ורקה לומר שיטפם: תדרבי. מלשון דרר והלהו: נפשי. רקחה לומר אני בעצמי: עז. במו בעז: (כב) קלמו. ענן קאה, במו "וולם פעם" (שעה מא). עקיבי. הוא סוף קרבן. מדבורות. בן יקראי דרישת ומליגת הסיס בכות, במו "וסוד דחר" (חומר ג), ובכל המלה לרוב הדורות: **אבירו**. מלשונו אביך והנה: (כג) אונרו. מלשונו ברבו:

מצודת דוד

(ב) נחל קישון גראם. כי נחל קוממה היה בפתח הנחל, ובגס גברור מי הנחל ושפטם: נחל קדרומים וגוי. רצח לומר, הגה מי הנחל אשר היה מוקודם ומואן בנחל קישון הלא מעתים היה, עד אשר דרכתי אני בנה בעוז מבלני נזק ונעה על פיה הגס אירך רבו למעלת הנחל שרטפו האויב: (כב) או תלמו וגוי. רצח לומר, כי בראשות הנחל שוטף גסו לבושים על הנטושים, ואנו הוכו ונשברו עקיבי כסוסמן הרקרים ורליגות שעשו עליהם אנשיו הגברים רוכבי הנטושים. או מלת אביריו חזר על תרבותם ובדתם לאויבם נטש ורוצח

A pasuk²⁵ that describes Hashem's greatness says *even everything in heaven and earth belongs to Hashem*. That refers to this battle, where He used the stars to defeat Sisera (*Berachos 58a*).

Some say that Meroz was a great person. Others say that it is one of the stars, and when, as our *pasuk* says, Hashem called for the stars to take part in the battle, Meroz did not join (*Meod Katan* 16a).

Defeated by the Stars

מן שמות נלחמו הרכבים ממפלותם. כי אתה סירקן, אתה עליון בך רך דפוזל. הוציא קדורוש ברוך הוא עליהם נוכחים ממפלותם. דכתיב "מן שמים גלחמו הרכבים" בין דנחוינו בוכבי שמים עלייהו אקדירו קני רבבי פרולא גהינו לאארוין למיחנה ונשיהו נוחל גישנו (פרק ח' י-ב):

The Stars Fight for Ayraham Avinu

מן שפים נלחמו הכהנים מומסלים. "ויזהילק עלהם לילא הו
ועברדיו ויבט" (בראשית יד, טו)... ורבנן יצחק נפקח אמר: שצערעה עמו
מצשלה לילך, שגאנמר "מן שפים נלחמו הכהנים מומסלים נלחמו עם
כינדררא" (ווערטערן זיין).

Sisera brought his army to fight with iron spears. Hashem brought the stars to heat the iron. The soldiers went into Kidron Brook to cool off, and drowned there (*Pesachim* 118b).

The Torah tells us²⁶ that when Avraham Avinu waged war against the most powerful kings of his time, *he and his servants deployed against them לילָה, Lailah* (at night) and struck them. One opinion is that the word לילָה is teaching that Hashem helped Avraham by bringing the nighttime stars into the battle, just as He did in the battle with Sisera (*Sanhedrin 96a*).

Meroz Is Excommunicated

מן שמים נלחמו הכהנים מפיסטופוליס. ואמר עולא:obarpu k'azah shiforim shemtachya brak lemazon, akka d'amri gavra rebba ha'ra, v'ayeka d'amro b'kaba hova, she'amr "mo shemanim nolchom ha'kohanim" (וגודל שם טו).

5. Measure for Measure

מִזְרָעַ מֵעֶרֶב (Measure for Measure) הוא מחזהו האחרון של שייקספיר, שפורסם בשנת 1604. הוא משלב נושאים כמו אהבה, גנבה, ומשפטים. הדרמה מתרחשת בעיר וינה, אוסטריה, במהלך המלחמות האיטלקיות. הדרמה משלבת נושאים כמו אהבה, גנבה, ומשפטים.

²⁵ *Divrei HaYamim* 29:11. ²⁶ *Bereishis* 14:15

Reproduced with permission of the copyright holders, ArtScroll / Mesorah Publications, Ltd.

²¹ *Kishon Brook swept them away — the ancient brook, Kishon Brook — but I myself trod it vigorously.*

²² *Then the horses' heels were pounded by the gallopings, the gallopings of their mighty riders.*

לפְנֵי, בָּו הָוָא נִפְרַע מִקֶּם... וְכֵן אַתָּה מוֹצָא בְּסִירָא שְׁבָמָה שְׁוֹתְגָאָה לְפִיו בָּו נִפְרַע מִקֶּן... שְׁאָמֵר יוֹנָעַק סִיסְרָא אֶת כֵּל רַכְבּוֹ תַּשְׁעַ מִזְאוֹת רַכְבּוֹ וּוּי... וְבַתִּיב (לְהָלֹן ה, כ) מִן שְׁמִים נְלַחֲצָה הַכּוּבִּים מִמְּסֻלּוֹתָם נְלַחֲצָו עִם סִיסְרָא" (מכילתא בשלה פרשנה שריה פרשה ב):

After Hashem split the Sea of Reeds, saving the Jews from the Egyptians, they sang the Song by the Sea in thanks to Him. In the Song, they said, *I shall sing to Hashem for He is exalted above the arrogant.*²⁷ This means that when the nations of the world act arrogantly, Hashem shows His grandeur, repaying them measure for measure.

Since Sisera behaved arrogantly in summoning his mightiest warriors,²⁸ Hashem sent His "warriors," the stars, to engage him in battle (*Mechilta, Beshalach, Parashas HaShirah 2*).

❖ Starting Up With the Wrong People

מן שְׁמִים נְלַחֲצָו. וּבָרְבּ אֲגָונָךְ פְּהָרָס קָמִיךְ, הַרְבִּית לְהַתְּגָאָות בְּגָדָר מֵשְׁקָמוֹ בְּגָדָר, מֵי קָמָנוֹ בְּגָדָר, מֵי שְׁקָמוֹ בְּגָדָר בְּגָדָר... סִיסְרָא וְכֵל רַכְבּוֹ, שְׁנָאָמֵר (לְלִיל דִּיא) "יְוֹנָעַק סִיסְרָא אֶת כֵּל רַכְבּוֹ", מַהוּ אָמֵר "מִן שְׁמִים נְלַחֲצָו" (מכילתא בשלה פרשנה שריה פרשה ב):²⁹

A *pasuk* in the *Shirah* that Klal Yisrael said at the Yam Suf states: After Hashem split the Sea of Reeds, saving the Jews from the Egyptians, they sang the Song of the Sea in thanks to Him. In the Song, they said, *in Your abundant grandeur You shatter Your opponents.*²⁹

Hashem shows His grandeur against those who rise up against Him and oppress His children, the Jewish people.

One example is our *pasuk*. Sisera mustered all his chariots to attack the Jews,³⁰ so Hashem battled them from the heavens (*Mechilta, Beshalach, Parashas HaShirah 6*).

❖ The Pupil of His Eye

מן שְׁמִים נְלַחֲצָו הַכּוּבִּים מִמְּסֻלּוֹתָם. "הַגּוֹעַ בָּהָם נִגְעַ בְּבִתְחַזְּקָה עַיִן" (וכירה ב, יב)... סִיסְרָא שְׁגַעַן, מֵהָ שְׁחוֹתִי לוֹ שְׁגַעַן מִן שְׁמִים נְלַחֲצָו הַכּוּבִּים מִמְּסֻלּוֹתָם נְלַחֲצָו עִם סִיסְרָא" (ספר במדבר פר):

The prophet Zechariah³¹ told the Jews, *For whoever touches you touches the pupil of His [Hashem's] own eye.*

One of those who did so was Sisera, so Hashem engaged in battle against him, as our *pasuk* says, *From heaven they fought, the very stars from their orbits did battle with Sisera* (*Sifri, Bamidbar 84*).

21. נַחַל קִישׁוֹן גַּרְפֵּם נַחַל קָרוּמִים נַחַל — Kishon Brook swept them away — the ancient brook, Kishon Brook.

❖ The Ancient Brook

When the Jews crossed the Yam Suf, the Sea of Reeds, they were afraid that the Egyptians might be coming come

out of a different part of the sea, and would attack them. Hashem therefore told the angel of the sea to spit out the bodies of the dead Egyptians onto the dry land, so that the Jews would see that the Egyptians were dead.

Since the fish would have fed on the Egyptians had they remained in the sea, the angel of the sea asked, "Does a master give his servant a gift and then take it back?"

"I will return one-and-a-half times the amount," Hashem answered.

נהל קִישׁוֹן גַּרְפֵּם נַחַל קָרוּמִים. בֵּין דְּנָחִיתוֹ כּוֹבֵר שְׁמִים עַיִלְיָה, אֲקִידָרָיו הַיִּדְקָרִי דְּפָרָולָא, נַחַיתוֹ לְאַקְרָרִי לְמִיסְחִי נְפָשִׁיָּהוּ בְּנַחַל קִישׁוֹן. אַמְרָר לוֹ הַקְּרוֹשׁ בָּרוֹךְ הוּא לְנַחַל קִישׁוֹן לְךָ וְשָׁלָם עַרְבּוֹנָה. מִיד גַּרְפֵּם נַחַל קִישׁוֹן וְהַשְּׁלִיקָן לְכָם, שְׁגַעַן מִרְמָר נַחַל קִישׁוֹן גַּרְפֵּם. מַאי נַחַל קָרוּמִים? נַחַל שְׁגַעַשָּׂה עַרְבּ מַקְרָם (פסחים קייר):

Why does our *pasuk* refer to Kishon Brook as *nachal kedumim*, "the ancient brook"?

Sisera's army came to battle carrying iron spears, so Hashem brought the stars from their orbits to heat the iron. The soldiers descended into Kishon Brook to cool off, and Hashem told the Kishon Brook, "Go return the guarantee." The brook then swept the bodies of Sisera's soldiers out to the sea, fulfilling Hashem's promise — Pharaoh's army had only 600 chariots, while Sisera's had 900.

Kishon Brook is "the ancient brook" because it had fulfilled the promise made in ancient times (*Pesachim* 118b).

22. אָו הַלְמָו עַקְבִּי סַס מִדְהָרוֹת דְּהָרוֹת אֲבִירָיו — Then the horses' heels were pounded by the gallopings, the gallopings of their mighty riders.

❖ Destroyed by a Gaze

או הַלְמָו עַקְבִּי סַס מִדְהָרוֹת דְּהָרוֹת אֲבִירָיו. וּבְשַׁגְרָעָ מִמְּצָרִים. לא נִפְרַע אֶלָּא בְּהַשְּׁקָפָה, שְׁגַעַר (שְׁמוֹת י, כ) "יָנַשְׁקָה הָאָל מִחְנָה מִצְרָים בְּעַמּוֹד אֲשֶׁר עַזְנֵן וַיְהִי וְגוּ" שְׁנִיה עַמּוֹד יְוָד וְעוֹשָׂה אֶחָדו בְּטִיטָּי, וְעַמּוֹד אֲשֶׁר מִרְתִּיחָו, וְטַלְפּוֹת סָקוּיו מִשְׁתְּמָטוֹן, הַזְּבָר מְלֻמָּלָה וְהַנְּקָבָה מִלְמָטָה, שְׁאָמֵר "או הַלְמָו עַקְבִּי סַס מִדְהָרוֹת דְּהָרוֹת אֲבִירָיו" (מכילתא בשלה פרשנה שריה ב):

When Hashem exacted revenge on the Egyptians at the Sea of Reeds, He did so by gazing upon them, as the *pasuk* says, *Hashem looked down at the camp of Egypt with a pillar of fire and cloud.*³² The pillar of cloud made the seabed into mud, and the pillar of fire heated it so that the hooves of the Egyptians' horses came off. This is what our *pasuk* is describing when it says, *the horses' heels were pounded by the gallopings, the gallopings of their mighty riders* (*Mechilta, Beshalach, Parashas HaShirah 2*).

27. Shemos 15:1. 28. Above, 4:13 29. Shemos 15:7. 30. Above, 4:13 31. 2:12. 32. Shemos 14:24.

מרוץ אמר בرك נביא דיב לוטו ותבר
נית יתבהא אורי לא אתו לסעידן
עמיה דיב לسعدן עמיה דיב כר אגית
קרבא גבריא: כ תחברך מברכת
ושיא טבתא געל אתה חבר שלמה
כחרא מנשיא דמשמן בכת מדרשין
תחברה: כה מייא שאל מנה סירא
רשיעא חלבא אשיקאייה למידע אם
אית רעיזנזה עלווה בפלי גבריא
קריבת קדרמוני שמן [נא מוסיף גובא]
דגבונן: כ טובתא געל אתה חבר
שלמה א דקימת מה רכתיב בספר
הה לסתכת אושית וימיג האורופטא

דד'ג -

(ג) אָרוֹן מְרוֹזָה. שם עיר קַרְוָה לִמְקוֹם הַמְלֻחָה וְלֹא בָּאָוֶה לְעֹרֶזֶת לְפִיכָּר קַלְלָה אֲוֹתָם, אֲבָל הַרְחוֹקִים שֵׁלָא בָּאוּ לֹא קַלְלָה אֲוֹתָם: אָפָרְטָה מְלֻאָה הַזָּה. בְּמַשְׁמָעוֹ, כִּי נְבִיאָה דִּינָה רְבָנָה, וְעַל פִּי הַבּוֹאָה אָמְנוּתָה וְזִוְּגָתָן תְּרֻגָּם "אָמָר בָּרָק בְּנֵי אֶזְרָאֵל" (ב' דָבָר מְשָׁמִים). מְרוֹזָה שְׂתִיחָה אַרְוֹרָה אֲבָל יַעֲלֵת תְּחִיה בְּרוֹכָה, שְׁקִיתָה וְרִיחָה לְעוֹרֶת הַזָּה בְּמַקְומָה שְׁהִתְחַתָּה שֵׁם פְּאַהֲלָה, וְזַוְּתָר תְּבָרָק מְשָׁאָר נְשִׁים הַיּוֹשְׁבּות בְּאַהֲלָה (כ' מִים שָׁאַל חָלֵב נְתָנָה). לְהַכְּבִידוֹ כִּדְיַע שִׁירְדָּם בְּמַהְרָה עַם קְעִיפָּות שְׁהִנְּהָה לְזַהֲבָב שְׁשַׁתָּה, שֵׁלָא לְגִישׁ בְּהַכְּבָה אָוֹתָה, וְזַוְּנָן תְּרֻגָּם "מֵיאָה שָׁאַל בְּתָה סִיסְרָא רְשָׁעָא וּגְוָי", בְּסֶפֶל אֲדִירִים. בְּסֶפֶל דָּוָל שְׁשַׁוְתִּים בְּבוֹ דָוְלִים וְאֲדִירִים. וְזַחַקְסָ רְבִי יוֹהָה [אָבִן גָּאנְחָן וְילָן] פִּירְשׁ אֲדִירִים, הַרְוּעִים הַדּוֹלִים, בָּמוֹ "אֲדִירִי הַצְּאָן" (וּמְרִיחָה כָּה, ל'). וְזַוְּנָן תְּרֻגָּם "בְּפִילִי גַּבְרִיאָה וּגְוָי", וּבָן תְּרֻגָּם "קַעַטָּה בְּזַתְּה הַמְּתֻרָעָה" (ישָׁעה נא, ז') "פְּפִילִי כְּפָא דְלַלְוָעָא", וּבָן "הַשְׁתִּים בְּמַזְוֹרִיקִי בְּזַנְיָה" (עמוס ז, ז), "רְשַׁתְיָן בְּפִילִי חִמּוּרָה", בְּבָדְרָכָי רְבּוֹתְנָיוּן (סוטה ט), הַהָּמָבִיא פְּיִילִי שְׁלָחָר חֶרְשָׁה, וּבְלָשׁוֹן שְׁנִים. וְהַשְׁקָתוֹ הַחֲלֵב הַגּוֹנָר אֶתֶּר הַחַמָּה, כִּי הַזָּה מְכַבֵּד חֲלֵב וְטוֹרָף לְבָב הַשְׁקָתוֹה, בְּמוֹ שָׁאָמָר (לְעַילָּה, יט) "וַיַּפְתַּח אֹתְןָא וְאָוֹר הַחֲלֵב וְתַשְׁקָהוּ", בְּמוֹ שָׁלָח וְהַגּוֹנָז וְהַהָּא נְוֹסְפָות בְּנוֹזָן הָא "מִסְּקָרוֹתָה" (לְעַילָּה, ג, ג), לְפִירְשׁ תְּשִׁלְחָה וְהָרָה וּמִינָּה שְׁלָחוֹ בְּעַבְורָה בְּתַר וְהַלְמוֹת, וְהָרָה שְׁמַאלָה עֲשָׂיו הַמְּעֻשָּׂה. וְדוֹמָה לוֹ "וּכְלָ אָשֵׁר שָׁאַלְוָה עַיִינִי" (קְלַת ב, י), "בְּבִיתָה לֹא רַכְבָּי תְּשִׁלְחָנָה בְּזָדָה, אַין צְרִיךְ לְכָלָה וְהָ, כִּי פִירְשׁ וְהָרָה בְּכָמוֹ לְבָב שְׁמִיחָה יְתִיב גַּהֲהָ" (מִשְׁלָה, י, כב) שְׁפִירְשׁוֹ כְּגַהֲהָ, וּכִי פִירְשׁ וְהָרָה אָמָר רְאֵיָה לְהַ בְּקָרָה בְּרָה שְׁלָה בְּלִיְתָר תְּשִׁלְחָנָה הַגְּשִׁים הַאֲחָרָתָן, וּמִינָּה יְבִיבָה אָמָר בְּרָה שְׁלָה בְּרָה שְׁלָה בְּלִיְתָר מְשָׁאָר נְשִׁים, כִּי עֲשָׂתָה מְעָשָׂה גְּבוּרָה,

דָתַה צְיוּן -

מְרוֹדוֹן. שם מוקם: (כח) בָּסֶףֵל. בָּאָגָן, וְהוּא כָּלִ מַה, יְכֹן מְלוֹא הַסְּפֵל
עֲדִירִים. רָצָח לְוָרָגְדְּלִים וְחַשְׁבִּים: חַמָּאָה. הוּא
שָׁפֹן הַחֲלֵב: (כו) לִיתְדָּר. הוּא הַפְּסִימָר: לְהַלְמֹתָה. עַנְיָן הַבָּאָה:

לכל יוושבי מרוון, אמונה אבל יעל תברך מפי הגשים על כי היה ענורה
ת באهل, מפי הגשים האלה תברך ותתקיים הברכה, עם שלא אמונה
יעל, כי סירא בקש מים והוא נתקה לו דלק, כמו שנאמר לעמלה ה'
אל אדרירים. ולעמן יהא לבו בטוח באה ולא ירגע בברך, הקריבה לפניו
ונפשו זקירה בעיניה ולאordon יחשך לה: (כו) זדה וגוי. אבל בקשה נפשו,
ונקרובי הלמות עמלים, על שם שהאנשימים העמלים במלאתה מפיקים בו
אכתן:

ארון ארזר

לעוזרת תברלו מונשיים

בְּיַעֲזָר לְאָבָא לְעֹזֶרֶת יְהוָה

יְהוָה בַגְבּוֹרִים:

אשת חבר הקייני

אה: יְדָה כוֹ יְדָה
וַיִּמְנַה לְהַלְמֹות

אורהיתא דמשה לא יהו תקוין כי גבר על אמתא ולא

לִיתְד תְשַׁלְחָנָה

— ८ —

(בג) אודו מרווח. להMRI נלא פוכביה בואה, ולחMRI נלא פוכביה חיכ'יה בואה
(ומועד קען טו), ווילס סטמווק למוקס פאלקנס ולו נלא: אמר מלאך ד'.
הממר ברכק בצליחוטו נלא קקדז': נלא ישירה. סיוקטיז באלרבעט הטעום נלא,
באלרבעט מלה פטני שטמייש קרכן מלרעו (חסות: לעזרת הד'). ככינול בטזוז
הה נלא באלל בעזיר נלא באלל גאנזינס (ספרי צאנטנוק, פר') (בד') מושיים באחאל.
באלל גאנזימר נלא (ברדייטס יי', ט') נלא צהלהל', לרבקה גאנזימר נלא (טס
כד, ס') ווילר יתקק סהלהל', רחל וללה גאנזימר פון טס גה, גה "וילר
מזהל נלא ווילר צהלהל רחל" (וילר כה): מושיים באחאל תברך. יעל.
לפיה, אין נילדו וגדרו ותס נא יעל נלי פוכביה פוכביה פוכביה קעל מזלהן, קעל טוח
באללהיט באלס (באלס ומוי, טו) זכבר מהר, ט. ג' יעל קיפס יונקז הולוקס, לפיך
זונכי חופה באלרבעט הולוקס: (כח) חלב נתבה. לדעתם מה לאז עליוי
שיכן גין טעס מיס לטעס קלט, כן פטס יונקן: בפסל אדרירים. כספֶל
שזוקין צו מיס, שטמייס גקרלו זיליריס, צהלהר פטומות טו, ט' קטימייס קדייסים:
יבן, בוס, פיאלי. הקריבה חמאה. חלב חמאה, וחלב שזוכר עומד במקומו
הרעטה. ווילבן לפרש, כי נתקנה לו חמאה לאכול אחר שהשתה, כי בגין אדרים
ובפסל אדרירים הקריבה לו חמאה לאכול. (כט) וירה ליתר תשלחנה
ההפרשותה" (שם פטוק כט). ואך על פי שאין חמאתה בן בעפערלים. ואדרוני אבר
אריכיה ביתה, וימעה אצrichtה הלהמות. וכנה הנשלחות לדיים, בעבור כי הכה
ישבנו רגיליך" (מושלי, יא). "וabitנות כפיו יונחים" (וחלים עה, ע). ואמ אמא
בעבור יתד והלהמות. ורבבי אחוי רבבי משה ז"ל פירשו בחסרונו כ"ה הדמיון
כירה, והוא דרך שאלה, בעבור שאמור (על פטוק כד) "תברך מושימים ע
שלאי יעשוו שאר השםם. כי אין מעשה גבורה לנושים כי אם לאנשים.

אודת דוד

(כג) אورو מרווז. קללו את הפקוקם מרוזו: אפרור וגוו. הפלאך אמר לקללו ונגבוהה אמרה: ארו וגוו. רצח לומר. קללו לומר ארו וושבי מרוזו על שלא בא לאערת עם הי עם כי הי סוכוקים למקום הפלאך: לעורת הי בגבורים. בפלא הדרב לפרש באיה עורה, ואמרה לעורת

עם ה' הנלךם גבריםיהם, והם אמשי סיירה: (ב') תברך וגוי, לפ' שאמירה לקלל יושם לישראלי: מנגשים באלהל. רצחה לומר, מפי בשים צדקהות וצדנאות היושבות באלהל יושם מלארה ה' בקהלת מרים: (כ') מים של, רצחה לומר, הבינו חקמתה של עיל, פ' ט) יופתח את נאוד החלב ומתשחו, וזהו בקדרי ליהבאי עליו תרדרה: בספל אדריכלה חמאה בספל קשוב הראוי להאיכיל בו אדריכלים וחשובים, למען ייחשב אשר עברו יקנין והושטעה ידה השמאלית לקחת יתר האוחל, וימינה הושיטה לקחת הפתקת הקוריון לעשות מלאכתן:

23 “Curse Meroz,” said the angel of HASHEM, “Curse! Cursed are its inhabitants, for they failed to come to aid [the nation of] HASHEM, to aid [the nation of] HASHEM against the mighty.”

- Yael:
Blessed for her valor
- 24** Blessed by women is Yael, wife of Chever the Keini; by women in the tent will she be blessed.
25 He asked for water, she gave him milk; in a stately saucer she presented cream.
26 She stretched her hand to the peg and her right hand to the laborers’ hammer.

אָרוּ מְרוֹזׁ אָמַר מֶלֶךְ הָיָה אָרוּ אֲרוֹד יִשְׁבֵּיהָ כִּי לֹא בָּאוּ לְעֹורָת 23. “Curse Meroz,” said the angel of Hashem, “Curse! Cursed are its inhabitants, for they failed to come to aid [the nation of] Hashem, to aid [the nation of] Hashem against the mighty.”

❖ Unresponsive

אָרוּ מְרוֹזׁ. וְמִנְקָלְןָ דְּמַשְׂתִּין דְּכַתִּיב “אָרוּ מְרוֹזׁ” (מוֹעֵד קָטָן טו):
In our our *pasuk*, Barak excommunicated Meroz for failing to join him in the battle against Sisera and his army.³³

This teaches that if a person is summoned to *bais din* for a court case and refuses to come he is excommunicated (*Moed Katan 16a*).

❖ The Term *Arur*

אָרוּ מְרוֹזׁ. תְּנָא: אָרוּר, בֹּו נִידּוֹר, בֹּו קָלָלה, בֹּו שְׁבוּעָה. בֹּו נִידּוֹר, דְּכַתִּיב “אָרוּ מְרוֹזׁ אָמַר מֶלֶךְ הָיָה אָרוּ אֲרוֹד יִשְׁבֵּיהָ. וְאָמַר עוֹלָא: בָּאָרְבָּעָה שִׁיפּוּרִי שְׁמַתִּיהָ בָּרָק לְמְרוֹזׁ (שְׁבּוּעָה לו):

When someone or something is cursed with the term *arur*, it signifies an excommunication, a curse, or an oath.

In our *pasuk*, Barak declared that Meroz was *arur*, and there is a teaching that Barak excommunicated Meroz with the blasts of four hundred shofars (*Shevuos 36a*).

❖ “Helping” Hashem

אָרוּ מְרוֹזׁ. וְכֹל הָעֹזֶר לִישְׁרָאֵל בְּאֶלְוֹן עֹזֶר לְמַקּוֹם, שְׁנָאָמֵר “אָרוּ מְרוֹזׁ אָמַר מֶלֶךְ הָיָה אָרוּ אֲרוֹד יִשְׁבֵּיהָ כִּי לֹא בָּאוּ לְעֹורָת הָגִבּוּרִים”. (סְפִּרְיָה בְּמִדְבָּר פָּר):

The people of Meroz did not join the Jews’ battle against Sisera, and our *pasuk* criticizing its people, saying, *Cursed are its inhabitants, for they failed to come to aid of Hashem, to aid of Hashem against the mighty*. Since it refers to them as not helping Hashem, we see that when someone helps the Jewish people, it is as though he helps Hashem (*Sifri, Bamidbar 84*).

❖ Publicizing the Transgression

כִּי לֹא בָּאוּ לְעֹורָת הָיָה. וְמִנְקָלְןָ דְּפָרְטִינָן חַטָּאתָה בְּצִיבּוֹרָא, דְּכַתִּיב “כִּי לֹא בָּאוּ לְעֹורָת הָיָה” (מוֹעֵד קָטָן טו):

Our *pasuk* explains that Meroz was excommunicated because he failed to come to the aid of the Jewish people. This teaches us that when a person is excommunicated, we publicize the sin that brought about his excommunication (*Moed Katan 16a*).

**— תִּבְרֹךְ מַנְשִׁים יִעַל אֲשֶׁת חַבָּר הַקִּינִי מַנְשִׁים בְּאֶהָל תְּבִרְךָ —
Blessed by women is Yael, wife of Chever the Keini;
by women in the tent will she be blessed.**

❖ A Cryptic Mem

תִּבְרֹךְ מַנְשִׁים יִעַל אֲשֶׁת חַבָּר הַקִּינִי. אָמַר לְיהָ רְבָא לְרַבָּה בְּרַמְּרִי:

בְּתִיב “יִיטֵּב אֱלֹהִים אֵת שֵׁם שְׁלָמָה מְשֻמָּה, וַיַּגְּדֵל אֵת כְּסָאוֹ מְכַסְּאָרָה” (מלכימיד א, מו). אורח ארעה למימרא ליה למלפה ה'כני אמר לו: מעין קאמරה ליה. דאי לא פימא ה'כני, “תִּבְרֹךְ מַנְשִׁים יִעַל אֲשֶׁת חַבָּר הַקִּינִי מַנְשִׁים בְּאֶהָל תְּבִרְךָ” נ' שים קאמ'ה שרה, רבבה, רחל ולאה. אורח ארעה למימר ה'כני אלא מעין קאמ'ר, ה'כא נמי מעין קאמ'ר (טהדרין קה):

When David HaMelech was elderly, his son Adoniyahu hatched a plot to succeed him as king. David HaMelech wanted Shlomo to succeed him, however, and rather than leave matters up to chance, David had Shlomo anointed king during his own lifetime. Afterward, his advisers and other members of his court came to congratulate him, saying, *May God make the renown of Shlomo greater “mischemecha” and may He exalt his throne higher “miki-secha.”*³⁴

The simple understanding of those words would have us read this *pasuk*: *May God make the renown of Shlomo greater than your name, and may He exalt [Shlomo’s] throne higher than yours.*

Since it would be disrespectful to wish a king that someone else’s name and throne be greater than his own, the letters *mem* that begins the words *mischemecha* and *miki-secha* — which we translated to mean “than” — actually mean “some measure of.” The *pasuk* therefore reads: *May God make the renown of Shlomo some measure of your name, and may He exalt [Shlomo’s] throne to some measure of yours.*

We know that this is a proper way to translate the *mem* of our *pasuk*. Devorah would never say that Yael is more blessed *than* the Matriarchs in their tents (*minashim ba’ohel*). Devorah must have been saying that Yael should be blessed *with some measure* of the blessing given to the Matriarchs (*Sanhedrin 105b*).

26. — יְהָה לִיְתַּדְרֹךְ תְּשִׁלְחָנָה וַיְמִינָה לְהַלְמוֹת עֲמָלִים. קָנוּ רְבָבָן: “יְרָךְ” (שמות ז) זו שְׁמָאֵל, אֲקָה אָמַר שְׁמָאֵל, או אַיְנוּ אַלְאָ מְנִימָּו?... אָוְמַר “יְהָה לִיְתַּדְרֹךְ תְּשִׁלְחָנָה וַיְמִינָה לְהַלְמוֹת עֲמָלִים” (נווחות לו):

The Torah instructs that *tefillin: shall be a sign upon your arms (yad’cha)*, but does not specify on which arm we should place it, the right or the left. Devorah said: *She stretched her hand (yadah) to the peg and her right hand (viyminah) to the laborers’ hammer.* Since the second part of the *pasuk* specifies *viyminah*

33. See the next discussion. 34. *I Melachim 1:47.*

דנפחים למתבר רשיין ואנוון מתחיה
לטיסרא תברת רישיה פצעת מוחיה
אברהת סכתא אדרעה: בין רגלה
ברע נפל שכיב בין רגלה ברע נפל
באתר דקרו תען נפל [מי מוסיק שלנא]
בזיא סיירה: כו מון חרבא אסתכיאת
ומידק אפיקה דסיסטרא מבני עיטה
אםרא מא דין אוחרא רתיכוי
דסיסטרא ברי מלמיטי מא דין אתעבעו

רדו

להלמודות עמלים. והלמודות, שם נקל שפכבים בו הדאונים העמלים בעל-המחלקה; מתקה ראשו. הסירה ראשו, מלשון מתק בדרבי רבוונינו צ'ל (בבא בררא פט): אין מוחקים במקום שגוזשין. והמתק הוא הכליל שמעבירין על הפסק שמעבירין "נא. שמעסיר" כל מה שעילך ומתחזה. מן יומץ מכתה" (ישעה ל, כ): ותלפה. העביבה הימד בקרתו, וכן תרגם יונתן אعتبرת באכעיה. או הדיה ותלפה מן "יחלף וניסיגר" (איוב יא, ז) שהוא לשון ברירנה: (כ) בין רעליה ברע בפל. (בפל "ברע" בפל) וכן בפל קוממה, וזה שאמר באשר ברע שם נפל שרוד. ויש בו דריש (במאות בעילות בעל אותו רצע לעיל אותו היום. ומה שנטבנו למעלה (ה, יח) כי שקספתיי" (משלי ו):

אצודת ציון

עלולים. מלשון עמל וטורה: מחקה ראשו. הסירה ראשו, ובברב רובוטניתו "ל" (כבא בתרא פה) אין מוחקן במקומות שגורשין, ורזה לזרם, אין מעבירין דבר מה על המפה להסיר הגודש: ומחיצה. ענן גנווע ומוהה, כמו "מיחץ ראש" (חללים, קי) וחלפה. ענן העברה מעבר לעבר, כמו ווילף ביהוּרָה (ישעה, ח: רקטו. והוא הפקום שאלץ הקין: כז) ברע. ענן נפילה על הברבים: שדרו. גבון ונאבר, כמו "אתה לא שודך" (ישעה לב, א): (כח) بعد. גור: נשקפה. ענן בקעה, כמו "ונישקף איבימלך" (בראשית כו, ח). ואמר בלשון נפעל, על כי גם היה נשקפה לבעלייטים ביה, וחביב. ענן ייללה, כי "תרועה" (ויקרא כג, כד) והרגם אונקלוס ייבבא, ויקול תרועה היה ביללה: החשוב. והוא בעין חולן, כמו "بعد אשנבי נשקבת" (משלי ז, ז): בשש. ענן איחור, כמו "בשבע מש"ה" (שמות לב, א): עמי. צערדים והלו, כמו "וישם לדרך בעמיו" (חללים פה, יד):

(her right hand), *yadah* (her hand) in the first part of the *pasuk* must refer to the left hand.

This *pasuk* (and others) prove that when the Torah refers to *yad* without specifying which hand — as it does with the mitzvah of *tefillin* — it refers to the left hand (*Menachos* 36b).

፩፪ A Righteous Transgression

We are told that person should study Torah and perform mitzvos even if he is not doing so for the sake of Heaven, because his study will lead him to do so for the sake of Heaven.

עַמְלִים וְהַלֵּמָה סִיסְרָא מְחֻקָּה רַאשׁוֹ
וְחַלְפָה רֶקֶתָּוֹ: כִּי בֵין רֶגֶל
שָׁבָב בֵין רֶגֶלְיָה בְּרַע נִפְלָא
בְּרַע שֶׁם נִפְלָא שְׁדוֹד: כִּי בַּעֲדָה
וּתְיִיבָּה אִם סִיסְרָא בַּעֲדָה הַאֲשָׁנָב
מִדּוֹשָׁא בְּשֵׁשׁ רַכְבָּוֹ לְבוֹא

— १८ —

(כו) להלומות עצומים. סטלה רקס מלול יוננו: מתקה. וכן קוין ומתקה. וכך "מתקן" הטעים קי, ו: מתקפה. יוננו מגד למקה: (כח) ותגובה. וכך דיביר, כמו "יג' בקעפיטס" (טטעים מ, ט). ולבוטנו פילוטוס ולחם הסנה גנו: (כז) גיניק, כ"תראטה" (במדבר לט, ה) דמתקרגמינו" בקעה". וקיי חומר, וכך רלייך, כמו "בקט מינו" (ולרייך ז, יג), וכן קרכו מינקס (מחכמת, ג, סמלס הילדייט): אֲשֶׁב. קלוון:

– מצודת דוד –

והלמה סיסרא. הכתה ושבה את סיסרא והסירה ראשו, וונגהה אותו בקהאה ופצעה, ועם גניתר חלפה רקתו מעבר אל עבר: (כו) בין רליה ברע. לפניה ברע על ברעיו ומיד נפל לארץ ונשאר שוכב ולא הוסיף לקום, ורצח להמר, במחיות רב הרמתה. וכפלחה הדר בלחוק וכדרוך נשר: באשר ברע. במקום שבreau שם נפל סיסרא הנאבד והגבוע כי לא קיה יכול להתחזק עוד אחר הקירעה (ויהי ממלצת השיר, כי באמת לא ברע ולא נפל): (כח) بعد החלון. חורה לספר בשירתה אשר אם סיסרא נשקפה بعد החלון לראות אם בא מרocketה בנה, ובראותה כי איןנו תנייל במר בפש, ומושקפת פמיד בעד האשנב ואומרת מודע בשרכבו לבוא מודיע אחריו וגור. וכפלחה הדר בדורו חמיל מכאוב לב:

לשםך, אלא אימא במשמעותו, דכתיב "תברך מנהים יעל אשת
חבר הקני מנהים באחל תברך", מאן נשים שבאהל לשרה, וברכת, רחלה
ולאה (נזכר בפ' הרכות ז):

When Sisera fled the battlefield as his army was defeated, Yael, the wife of Chever HaKeini, convinced him to enter her tent. She then had forbidden relations with him so she could kill him, thus ending the suffering he had caused the Jewish people.

Although Yael had sinned, she did so only with pure and righteous intentions, and our *pasuk* says that she will be blessed with the blessing bestowed upon the “women in the tent,” referring to our Matriarchs — Sarah, Rivkah, Rachel, and Leah.³⁵

35. All of the Matriarchs are mentioned in connection with a tent — see *Bereishis* 18:9, 24:67, 31:33.

She hammered Sisera, severed his head, smashed and pierced his temple.

27 At her feet he knelt, he fell, he lay. At her feet he knelt, he fell; where he knelt, there he fell, vanquished.

Sisera's mother yearns *28 Through the window she looked, and she cried; Sisera's mother peered through the window. "Why is his chariot delayed in coming? Why are the hoofbeats of his carriages so late?"*

This teaches that an *aveirah* (transgression) committed purely for the sake of Heaven is equal to a mitzvah performed not for the sake of Heaven (*Nazir* 23b; *Horayos* 10b).

27 בין רגילה ברע נפל שכב בין רגילה ברע נפל באשר ברע שם. — *At her feet he knelt, he fell, he lay. At her feet he knelt, he fell; where he knelt, there he fell, vanquished*

שבע Seven Sins

בין רגילה ברע נפל. אמר רבי יוחנן: שבע בעילות בועל אותו רשות באוותה שעה שאמרו "בין רגילה ברע נפל שכב בין רגילה ברע נפל באשר ברע שם נפל שרוד" (יבמות קג, נזיר כג, הוריות ט):

When Sisera fled the battlefield as his army was defeated, Yael, the wife of Chever HaKeini, convinced him to enter her tent. She then had forbidden relations with him so she could kill him, thus ending the suffering he had caused the Jewish people.

Our *pasuk* uses the terms knelt (*kara*), fell (*nafal*), and lay (*shachav*), teaching that Sisera sinned with Yael seven ways (*Yevamos* 103a; *Nazir* 23b; *Horayos* 10b).

בילם and His Donkey

בין רגילה ברע נפל. מר ברייה דרבינא אמר: שכא על איזונן... כתיב הכא (במדריך כר, ט) "ברע שכב", וכתייב הטעם "בין רגילה ברע נפל שכב" (סנהדרין קה):

The *pasuk* in the *parashah* discussing Bilam's attempts to curse the Jewish people says, *He crouched (kara) and lay down (shachav)*.³⁶ In our *pasuk*, those words refer to the relations that Sisera had with Yael. The use of those words regarding Bilam teach that he had similar relations with his donkey (*Sanhedrin* 105a).

— בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיירה בעד האשנב —

Through the window she looked, and she cried; Sisera's mother peered through the window.

סיסרה's Mother Cries

בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיירה. שעור תרעה בשלש בובות. והתניא: שיעור תרעה כשלשה שכבות אם סיירה. אמר אביי, בהא וראי פלייגי רכתייב יומם תרעה יהוה לכם, ומתרגמין יומם יבא יהא לבכם, וכתייב באימיה מסירא בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיירה, מר קבר גנווי נינה, ומור קבר ילויל ולול ראש השנה לא:

The Torah tells us³⁷ that Rosh Hashanah is a day of

teruah, and *Targum Onkelos* translates the word *teruah* as *yevavah*.

One opinion says that the *teruah* sound of the shofar on Rosh Hashnah is the length of three short sobs (*yevavos*), but another opinion says that a *teruah* is the length of three *shevarim*, which are longer than *yevavos*. This disagreement is based on how they understand the word *yevavah*.

Our *pasuk* describes Sisera's mother's cry as *vateyabev*, which has the same root as *yevavah*.

The first opinion understands that Sisera's mother cried a series of shorter sobs, while the second opinion says that her cries were longer groans (*Rosh Hashanah* 33b).

— מודיע בשש רבבו לבוא מודיע אחריו פעם מרבכבותיו — Why is his chariot delayed in coming? Why are the hoofbeats of his carriages so late?

שבע One Series, Three Speakers

מודיע בשש רבבו לבוא מודיע אחריו פעם מרבכבותיו. שלש מקוריות נאورو בענין אחד, מה שאמר זה לא אמר זה ומה שאמר זה לא אמר זה. פיווץ ברבב אחריה אמר "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיירה וא... מודיע בשש רבבו לבוא מודיע אחריו פעם מרבכבותיו". עד כאן אמרה אמרה אמרו של סיירה. "חכמתו שרותית תעניתה... הלא ימצעו ייחלך שלל" (פסק בטיל) אמרו בלותיק. ורוח הקורש אומרת: (פסק לא) "בן יאבדו כל אובייך ה" (ירושלמי סוטה ט, ו):

מודיע בשש רבבו לבוא מודיע אחריו פעם מרבכבותיו. מודיע בשש רבבו לבוא מודיע אחריו פעם מרבכבותיו. עד כאן אמרה אמרה אמרו. "חכמתו שלרונית תעניתה אף היא פשייב אמרה לך, הלא ימצעו ייחלך שלל" (פסק בטיל) עד כאן אמרה אשוט, נתגלו רכרים שאמרה אמרו של סיירה לרבורה ברוח הקוש, אף היא אמרה: אל תצעי לסיירה בגין עוד מעטה, "בן יאבדו כל אובייך ה" (פסק לא) (ספר במדבר פח, ספרו יא):

There are places where several *pesukim* appear to quote one person, but, in reality, each one is being said by a different person.

Our passage in one example of this.

In our current *pasuk*, Sisera's mother is the speaker, and she wonders why his return is delayed.

In the *pesukim* that follow, her wisest counselors — her daughters-in-law or Sisera's wife — try to calm her, telling her, "Are they not finding [and] dividing loot?"

In *pasuk* 31, *ruach hakodesh*, the Divine spirit, or *Devorah*, declares, "So may all Your enemies be destroyed, O Hashem!" (*Yerushalmi Sotah* 6:9; *Sifri, Bamidbar* 88; *Sifri Zuta* 11).

36. *Bamidbar* 24:9. See Schottenstein Edition, note 51. 37. *Bamidbar* 29:1.

ה / בט-לא

רַבְבָּתִיא רְהֹו מִתְן לֵי אֲגַתָּ נְצַחַנִּיא
כֵּט חַבִּימָת פְּרִיסְטָנוֹתָה עֲנָנוֹ לְה
אָפֶה הִיא בְּחוֹכְמָה מַתִּיבָּה וְאָמְרָה
לְמַיְמִיר לְהָנָה לְהָלָא מַדְשַׁבְּחִין
מְפַלְגִּין בּוֹתָא יְהָבֵן גַּבָּר וּבִתְיָה
כָּל [נְאָה לְכָל] חָר וְחָר בָּזָא סָגִי
אַקְרָם סִיסְרָא בּוֹתָא צִוְרִי צְבָעָנוֹן עַל
צְוֹרִיה נְכָסִי עַתְּרִיאָה וְמַנִּי חַמּוֹדָה
אַקְרָם גַּבְרוֹהִי דְבָזָה: לֹא בְּסִיסְרָא כֵּן
יְיִיבְדוֹן כֵּל סְנָאי עַמְּרָה יְיָ וְרַחְמוֹהִ
צְדִיקִיאָה יְהָוֹן עַתְּדִין לְאוֹהָרָא
שְׂרָאֵל מַלְמָעֵד קְרָבָא אַרְבָּעַן שָׁנִים:

סידור

(כט) תענינה. כל אחת מן החקמות תענה אותה: אף היא. אם סיירא-
תшиб אמרילה לה. היא בעצמה (נ"א: לעצמה), כמו שהחקמות משבות
לה בן הדקה היא בעצמה משבה ואוקרטה. כי בעבר זה "אחרו פעמי
מරקבתו" (על פסוק כה): (ל) **ומצא שְׁלֵל**, מזא שְׁלֵל לרוב
באזרץ ישראל, שניצחו אוותם ויחלקו השיל בינויהם, ולהי' הם מאחרים
לכלב: רחם רחמתים. נערה או שתי נערות. ווינטן תרגם "יבכין גבר.
לכל גבר ייש לו נערה או שני נערות מהשלל. גברים עשיים בשרה והרकמה היא
רבניתה לכל חדר ומחר: **שְׁלֵל צָבָעִים**. גברים עשיים בשרה והרकמה היא
מעשיה מחת בבוד בצרות, מצבעים שונים זה מזה: **לעֲזָרִי שְׁלֵל**.
בקמו לילאש השלל, בלומר, נתוני הבגדים בראש השיל לתפקיד לשר
ההצבא. ווינטן תרגם בן בית צורי צבעוני וגוי: (לא) ואהבו.
ואוהבי היה: **בעאת השמש בגברתו**. בעאת השמש [בבוקר] שולקה
זעואר עד שהוא בגבורתו, והוא חצי היום, בן יהו אוחבי השם יתברך
הולכים וחוקים. ווינטן תרגם: "רחמויה צדיקיא יהו עתידין וגור".

מצודת ציון -

רכבת) תענינה. כל אחת מפעה ותшиб (ל) רחם רחמותים. רצח
לומר, עלמה ושתי עלמות. וקראן בלשון בזען על שם הרחם: לראש
אגבר, רצח לומר לכל איש. רקמה. משורה רוקם בהרבה מייצ' צבעים:
רחמותים. רצח לומר, בשתי פנים בעבר מהו וב עבר מהו ומלוקה זה
מה, והוא מנו "משעה חיש" (שמעון ג' ג').

בשני עבריהם, אבל צבע רקמותים שאינם מתקדים בשני עבריהם כי מהללה עשויים הם לברך ואינם למשמע אחר, ולייחולך הדברה, הנה פנומין של הכל חי, ומלווי שבע אבדו כל אויבך אתה שהולך ומאריך בכל פעם יותר עד שהוא בגרתו שווא חייו. כן אין זה מדרבי שישרה אלא הפה דברי כותב הספר: ארבעים שנה. עד שוחלח השירם:

— בָּן יַאֲבֹד כָּל אוֹיְבֶיךָ ה' אַזְהָבֵךְ בְּצִאת הַשָּׁמֶשׁ בְּגַבְרָתוֹ
So may all Your enemies be destroyed, O Hashem.
And let those who love Him be like the powerfully
rising sun.

The Evasive Answer

Part of the *avodah* (Temple service) of Yom Kippur was

Reproduced with permission of the copyright holders. ArtScroll / Mesorah Publications, Ltd.

מְרַבּוֹתִיו: כֵּט חֲכָמוֹת שְׁרוֹתֶיהָ תַּעֲלִים
 הָיָה תְּשִׁיב אַמְּרִיכָה לָהּ: וְהַלְּבָדָן
 שֶׁלְלָה רְחַמְתִּים לְרֹאשׁ גַּבָּרָה
 צְבָעִים לְסִיסְרָא
 רְקָמָה צְבָע רְקָמָתִים לְצֹואָרִי שְׁלָלָה
 יַאֲבָדוּ בָּלָא-אוֹיְבָרִיל יְהוָה
 אַרְבָּעָתָנוֹ וְתִשְׁקַט הָאָרֶץ

בצ"י

מצודת דוד

(כט) חכמוות שרותה. הוכח מוטת אשר בשורתה כל זאת תשים
לבחמה, ואף היא באחת מזון שיש אמריקה לעצמה: (ל) הלא ימצאנו
רעה לומר, וזהו דברי נחמן, כי אמרינה הלא הון רב ימצאנו בישראאל,
ושמה יחולקו בנייהם את השיל, ולזה הם מאחרים לובוא: רחם וגור.
אף כל ארך יקח בשיל עלה או שתי עליות: שלל צבעים. השיל
מבגדים צבעיים החשובים ביותר נקבעו בשיל מבגדים צבעיים המורים אשר ייר
הצבע. וחוזרת ונפרשת שזו והשיל מבגדים צבעיים המרים אשר ייר
החווב עוד יותר ויזהר, יחולק לכל בעליך השיל לבסוף בו חצואר לבן יאנדרו. אכם
לכלום, ואם בן בעבור כל זה הטע מתחברים לבוא: (לא) בן יאנדרו. והוא
ה' כאשר נאבר סיסרא: ואהבו. אכל אוחבי ה' יהיו בצד המשמש בפניהם
יהיו אוחבי ה' הולמים וחוקים עד אשר יהיו בצד המעליה: ותשקט וגור.
בלוט ארבעים שנה ב

sending a he-goat to *Azazel*, a steep, rocky mountain, where it was pushed off the cliff to its death.

The Tanna R' Eliezer would not rule on a matter if he had not heard the ruling on such a case from own teacher.

בן יאבדו כל אויביך ה. שאלו את רבי אליעזר... דחפו ולא מת, מושען שירד אחריו וימיתנו אמר להם: **“בן יאבדו כל אויביך** ה” (יומא סה)

²⁹ *The wisest of her ladies answer her, and she, too, offers herself responses.*

³⁰ *"Are they not finding [and] dividing loot? A comely [captive], two comely [captives], for every man; booty of colored garments for Sisera, booty of colored embroidery, colored, doubly embroidered garments for the necks of the looters."*

³¹ *So may all Your enemies be destroyed, O HASHEM! And let those who love Him be like the powerfully rising sun.*

And the land was tranquil for forty years.

on the way down the mountain, should the person who brought it to the mountain go down and kill it.

Since R' Eliezer had never heard a ruling on this from his teachers, he replied by quoting our *pasuk*, *So may all Your enemies be destroyed, O Hashem!* (*Yoma* 66b).

❖ Like the Powerful Sun

וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ. פָּנוּ רַבָּנָן: עֲלֹבָנִין וְאַיִן עֲזָלָנִין, שׁוּמָעָן הַקְּתָבוֹ אָוֹרֵם "וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ" (שבת פח, יומה כב, גיטין לו):

Our *pasuk* applies to those who are able to hear themselves being insulted and not respond with an insult, who are able to hear others embarrass them and not answer, and who follow Hashem's will with love and remain joyful even when they suffer (*Shabbos* 88b; *Yoma* 23a; *Gittin* 36b).

❖ Those Who Love Him

וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ. וְרַבָּנָן מָאי אָמֵר רַבִּינָא: "וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ" (בבא בתרא ח):

The phrase, *and let those who love Him be like the powerfully rising sun*, describes the greatness of Torah scholars who constantly study (*Bava Basra* 8b).

❖ Heaven on Earth

וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ. "כִּי מֵהַשְׁמִינִים עַל הַאֲרֵץ" (דברים יא, כא), שַׁיְהוּ פְנִינָם שֶׁל צְדִיקִים פִּים, וְכֵן הוּא אָוֹרֵם "וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ" (ספרי דברים מא):

The Torah states that Hashem will give our forefathers Eretz Yisrael "like the days of the heaven over the earth."³⁸ This means that just as the sun in heaven lights up the earth, the righteous will light up the world, as our *pasuk* says, *And let those who love Him be like the powerfully rising sun* (*Sifri, Devarim* 47).

❖ Beloved by the King

וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ. רַבִּי שְׁמֻעָן בָּן יוֹחָנָן אָוֹרֵם שָׁגָנָא מַר בָּגָרִים תִּתְרַגֵּם שָׁגָנָא מַר בָּגָרִים בְּגֻבְרָתוֹ, יְהִי יוֹאָכִיב גָּר לְתָת לְחַם וְשַׁמְלָה, וּבְעִדִּיקִים הוּא אָוֹרֵם "וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ, וְכֵן מֵגָדָל מֵאֶחָדָיו מֵאֶחָדָיו אֲוֹהָבָיו הַמְּפֻלָּשׁ אָוֹרֵם: הַכָּל אֲוֹהָבָיו אֶת מִלְּכָה, אֲשֶׁר מֵשְׁפָלָבָה: אֲוֹהָבָה (משנת רבי אליעזר פרשה טו עמוד 203, מכילתא משפטים יח):

Scripture speaks more highly of converts than it does of the righteous.

The Torah says³⁹ that *[Hashem] loves the convert, while*

our *pasuk*, which discusses the righteous, tells us that they love Him.

All citizens of a country love their king; it is far greater for a person to have the king love him. Similarly, while the righteous love Hashem, the Torah tells us that Hashem, the King, loves the convert (*Mishnas R' Elazar, Parashah* 16, p. 302; *Mechilta, Mishpatim* 18).

❖ Making Torah Beloved

וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ. "תְּחִזֵּקְתָּה הַתְּמִימָה" (תהלים ט, ח). אִיְמִימָה היא תְּמִימָה, כַּשְׁאַדְם לְמַד תּוֹהָה וּמְאַהֲרָה לְבִירּוֹת. בִּיצְחָר, דְּבוּרוֹ בְּנִמְתָּח עַם הַבָּרוּת, וּמְשָׁאוֹרָנוּ בְּאַמְתָּה, זָהָב שְׁלָום וּרְדָף שְׁלָם... רַבִּי שְׁמֻעָן בָּן מִנְסִיא אָוֹרֵם: הָרִי הַוְא אָוֹרֵם "וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ. הַמְּאַהֲרָן דְּרוֹלָם מִן אֶחָדָיו, עַל אֶחָת פְּמָה וּבְמָה שִׁיחָיו: "בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ" משנת רבי אליעזר פרשה גג עמוד (246):

A *pasuk* says,⁴⁰ *The Torah of Hashem is perfect*. This is true when a person who studies Torah makes it beloved to others by speaking pleasantly to them, being honest in his business dealings, and loving and pursuing peace... Such a person is greater than one who loves Hashem without making Him beloved to others.

Our *pasuk* says, *And let "those who love Him" be like the powerfully rising sun*. If those who simply love Hashem are that great, those who cause others to love Hashem will be even greater! (*Mishnas R' Eliezer, Parashah* 13, p. 246).

❖ Earn the Light

וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ. רַבִּי שְׁלָא בְּרִית הַקְּרוֹדָשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל תּוֹרָה שְׁבָעֵל פָּה, שְׁבָעֵל שְׁבָעֵל פָּה, שְׁבָעֵל כְּבָרָתִי אַתָּךְ בְּרִית", ואָמַרְתָּ חַקְמָים, לֹא קָתַב הַקְּרוֹדָשׁ בְּרוּךְ הוּא "לְמַעַן" וְלֹא "בְּעִבּוּר" וְלֹא "בְּגַלְלָה" הַקְּרָבָה תָּהָא עַל תּוֹרָה שְׁבָעֵל פָּה, שְׁהִיא קָשָׁה לְלִמּוֹד, וְשָׁבָה צָעֵד בְּרוּךְ שְׁוֹחֵד בְּחוּשָׁה, שְׁנָאָמַר (ישעיה, ט, א) "הַעַם הַדְּלִילִים עִירִים כְּחַשְׁרָר", אַלְוֹ בְּעַלְמָוֹד, "רָאוּ אָוֹר בְּרוּלָה", שְׁהַקְּרוֹדָשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאַיר עִירִים וּבְטָמֵר וּבְטָמֵר וּבְרוּךְ הוּא וּלְעַתָּדוֹר בְּבוֹא "וְאֶחָדָיו בִּצְאתָ הַשְׁמֶשׁ בְּגֻבְרָתוֹ" (משנת רבי אליעזר עמוד 258):

The Torah given to Moshe had two parts: the Written Law (*Tanach, Scripture*) and the Oral Law, which includes the explanation of the Written Law and many additional teachings and traditions. Most of the Torah is not included in the Written Law, but is part of the Oral Law taught to Moshe and transmitted orally through the generations.⁴¹

Hashem said,⁴² *for according to (על פי) al pi these words have I sealed a covenant with you*. Rather than

38. *Devarim* 11:21. 39. *Ibid.* 10:18. 40. *Tehillim* 19:8. 41. Until, due to exile and persecution, the Oral Law was written to ensure that it not be forgotten. 42. *Shemos* 34:27.